

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna) Örneğinde AB'nin Küresel Güvenlik AktörlüğüSenem NARİN^{*}

Özet: Son yıllarda AB, özellikle ortak güvenlik ve savunma konusunda NATO'ya olan bağımlılığı ve bu alanda yeterince bütünleşme çabası göstermediği için, Atlantikçi cephenin yoğun eleştirilerine maruz kalmıştır. Birlik, günümüzde bu eleştirilere cevap vermek ve küresel sistemdeki yapısal dönüşümlere uyum sağlayabilmek için savunma alanında pek çok girişimde bulunmaya ve en azından uluslararası çevreye savunma alanında bütünleşme gayretinde olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Bu bağlamda AB, Ortak Dış ve Güvenlik Politikasında, uluslararası güvenlik sorunlarının ve çatışmaların çözümünde kendine özgü çözümler getirebilmek için birçok araç geliştirmiştir. Askeri operasyonlar ile sivil misyonlar da bu araçların somut birer göstergesi olmuşlardır. Sivil misyonlar, AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün öncelikli bir ölçütü olmasa da askeri unsurları normatif ve sivil unsurlarla entegre edip destekleyen ve böylece AB'nin kendine özgü küresel güvenlik aktörlüğünü kolaylaştıran veya zorlaştıran önemli araçlar şeklinde tanımlanabilir. Bu makalenin amacı, günümüzde AB'nin stratejik özerkliği hakkında yaşanan yoğun tartışmalar ve Rusya-Ukrayna savaşı bağlamında AB'nin NATO ile de ilişkileri çerçevesinde, küresel güvenlik aktörlüğünün etkinliğinin, EUAM-Ukrayna sivil misyonu özelinde değerlendirilmesidir. Çalışmada özellikle, AB'nin 2014 yılından itibaren Ukrayna ile geliştirdiği özel ilişkilerde ne ölçüde bütünleşik ve özerk olduğu ve yine bu bağlamda uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde küresel aktör olma iddiasını ne ölçüde ortaya koyabildiği üzerinde durulmuştur. Böylece özellikle Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ile başlayan güvenlik sorunlarına, AB'nin güncel dış politika araçları ile müdahalesine eleştirel bir bakış ortaya koymaya çalışılacaktır.

MAKALE BİLGİSİ

Başvuru: 28. 03. 2022
Düzeltilme Talebi:
27. 04. 2022
Kabul: 30. 04. 2022
Online Yayın:
31. 05. 2022

Anahtar Kelimeler:

Avrupa Birliği Ortak Dış ve Güvenlik Politikası
EUAM-Ukrayna
AB'nin Dış Eylemi
Uluslararası Güvenlik

Kaynak Gösterimi Narin, S. (2022). AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna) Örneğinde AB'nin Küresel Güvenlik Aktörlüğü., Bilgi Dergisi, 24(1), 222-267 doi.org/10.54838/bilgisosyal.1094563

EU's Global Security Actorness in The Case of EU Advisory Mission Ukraine (EUAM Ukraine)

Senem NARİN^{*ID}

ARTICLE INFO

Submitted: 28. 03. 2022

Revision Requested:

27. 04. 2022

Accepted: 30. 04. 2022

Published Online:

31. 05. 2022

Keywords:

European Union Common
Foreign and Security Policy
EUAM-Ukraine
EU's External Action
international security

To cite this article

Narin, S. (2022). AB Da-
nişma Misyonu Ukrayna
(EUAM Ukrayna) Örne-ğinde
AB'nin Küresel Gü-venlik
Aktörlüğü., Bilgi Dergisi,
24(1), 222-267
doi.org/10.54838/bilgisosyal.
1094563

Abstract: In recent years, the EU has been subjected to intense criticism from the Atlanticist front, especially for its dependence on NATO in terms of common security and defense and for not showing enough integration efforts in this area. Today, the Union strives to take many initiatives in the field of defense in order to respond to these criticisms and adapt to the structural transformations in the global system. At least, it tries to show that it strives to integrate in the field of defense to the international environment. In this sense, the EU has developed many tools in its Common Foreign and Security Policy to bring unique solutions to international security problems and conflicts. Military operations and civilian missions have also been concrete indicators of these tools. Although civil missions are not a primary criterion of the EU's global security actor, they can be defined as important tools that integrate and support military elements with normative and civilian elements, thus facilitating or complicating the EU's unique global security actor. The aim of this article is to evaluate the effectiveness of EU's global security actorness in the context of EUAM-Ukraine civil mission within the framework of the intense debates about the strategic autonomy of the EU and the EU's relations with NATO in the context of the Russia-Ukraine war. In the study, it is emphasized to what extent the EU has been integrated and autonomous in the special relations it has developed with Ukraine since 2014, and to what extent it can assert its claim to be a global actor in the solution of international security problems. Thus, it will be tried to put forward a critical view of the EU's intervention with current foreign policy tools, especially in the security problems that started with Russia's annexation of Crimea.

Giriş

Klasik uluslararası ilişkiler yaklaşımı, aktörler arasındaki ilişkilerin, her bir aktörün dış politika amaçları ile bağlantılı amaçlarını gerçekleştirmek için giriştiği faaliyetlerle açıklanabileceğini varsaymaktadır. Aktörlerin dış politika amaçları, barışçıl olabileceği gibi çatışma odaklı da olabilmektedir. Devleti başat aktör olarak kabul eden bu klasik yaklaşım, liberal ve neo-liberal yaklaşımlar benimsenmeye başladıkça önemini yitirmiş, uluslararası güvenliğin sağlanması konusunda uluslararası örgüt, kurum ve kuralların önem kazandığı çeşitli iş birliği ve çatışma çözüm yöntemleri ön plana çıkmıştır (Nye and Keohane, 1971:332-336). Günümüz uluslararası sistemi hızla evrilirken, aktörlerin sayısı ve niteliklerinde çeşitlilik günden güne artarken, aktörler arası ilişkiler de giderek daha karmaşık hale gelmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde özellikle uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde devlet odaklı yaklaşımlardan insan odaklı yaklaşımlara doğru kavramsal geçişlerin nasıl yapıldığı incelenmiştir. Buna göre güvenlikle ilgili güncel sorunların kaynağı daha çok siyasal nedenlere dayanmaktadır. Siyasal alanda çözülmesi gereken sorunlar güvenlik alanına çekildikçe de otoriterleşme eğilimleri giderek artmaktadır. Çalışmanın devam eden bölümünde, AB'nin kendine özgü bir aktör olarak bu insan odaklı güvenlik yaklaşımlarından nasıl etkilendiği ve Ukrayna ile ilişkilerine bu dönüşümü nasıl yansıttığı incelenmiştir.

AB'nin uluslararası güvenlik sorunlarında ortak dış ve güvenlik politikasında geliştirmiş olduğu araçları açıkça ortaya koyabilmek için, sistemin içinden geçtiği süreçlere de uygun olarak, öncelikle bu araçların genel olarak devlet odaklı ve insan odaklı olmak üzere iki başlıkta incelenmesi tercih edilmiştir. Böylelikle, AB'nin dış eyleminde ortaya koyduğu araçların ne anlama geldiği ortaya koyulmuş ve bu araçlarla teorik olarak hedeflenenle AB'nin uygulamada gerçekleştirebildiği, Yıl: 2022, Bahar-Mayıs, Cilt: 24, Sayı: 1, ss: 222-267

tirdiği misyonun karşılaştırılması amaçlanmıştır. EUAM Ukrayna, esasen insan odaklı güvenlik yaklaşımının koruma sorumluluğu bakımından önleyici araçlarla bağdaştırılabilecek olan ve AB'nin TEU ile yasal sınırlarını çizdiği, güvenlik stratejisi belgeleri ile küresel olarak ortaya koyduğu hedeflere yönelik bir misyon şeklinde tanımlanabilir. AB, Ukrayna Danışma misyonu ile ülkedeki sivil güvenlik sektörü reformlarına odaklanmıştır.

Ukrayna, AB üyesi olmamasına rağmen, AB için öncelikli bir ortak olarak görülmektedir ve 2014 yılında AB ile Ukrayna arasında yapılan Ortaklık Anlaşması (Association Agreement)¹ ile bu ortaklığı hukuki boyutta sürdürmektedir. Sözü edilen Ortaklık Anlaşması gereği, AB, vatandaşları için istikrarlı, müreffeh ve demokratik bir gelecek sağlaması için Ukrayna'yı destekleyecektir. Ukrayna ise ekonomik, hukuki ve mali reformlarla politikalarını ve mevzuatını AB'ye yakınlaştırmayı, bu bağlamda kademeli olarak AB teknik ve tüketici standartlarına uymayı taahhüt etmiştir. Anlaşma ayrıca her iki tarafı da AB'nin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ile Avrupa Savunma Ajansı politikalarına doğru kademeli bir yaklaşım konusunda teşvik etmeyi de düzenlemiştir. Bu nedenle AB, Ukrayna ile stratejik ortaktır ve Rusya'nın Ukrayna'ya savaş açması her iki tarafı da bağlamaktadır.

Çalışmanın izleyen bölümlerinde ise AB'nin Ukrayna'nın iç politikasında özellikle kolluk kuvvetlerinin AB normları çerçevesinde eğitime verdiği destek, NATO ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu noktada öne sürülen hipotez, AB'nin Ukrayna'ya nüfuz etmesine aracılık edebilecek dış ve güvenlik politikasındaki mevcut araçlarının etkisiz kalmış olmasıdır. Zira, 2014 yılından beri esasen

¹ Söz konusu anlaşmanın tam metni için bkz. EUR-Lex, Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, 29.05.2014, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0529(01)&from=EN), (28.04.2022).

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

NATO'nun doğu genişlemesini kendisine tehdit olarak gören Rusya'nın, Avrupa sınırında oluşturduğu tehdide karşılık AB, sivil bir operasyonla daha çok normatif unsurları ağır basan araçlar geliştirmiş, Rusya'nın askeri müdahalesine karşılık askeri bir operasyon düzenleyememiştir. Sonuçta Şubat 2022'de Rusya, Ukrayna'ya yönelik ağır silahlı bir saldırı başlattığında AB, EUAM- Ukrayna danışma misyonunu tahliye etmek zorunda kalmıştır.

1.Uluslararası Çatışma ve Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Dönüşümler

1.1.Devlet Odaklı Güvenlik Yaklaşımının Araçları

Westfalyan sistemde aktörler, egemen devletler olarak kabul edilmekte olup, devletler arasında ortaya çıkan güvenlik sorunları güç dengesi, uluslararası hukuk ve buna bağlı olarak gelişen müzakereci diplomasi ile çözülmeye çalışılmıştır. Ulus-devletlerden oluşan bu sistemin önemi, egemen devletlerin kendi sınırları içinde Papalık gibi daha üstün bir otoriteye tabi olmamasından ve bu devletlerin birbirlerinin içişlerine karışmaması prensibinin kabul görmesinden kaynaklanmaktadır (Bkz. Grotius, 1967:53-54;306-307; Danish Institute of International Affairs, 1999:11.). Bu dönemde uluslar arasında çatışmaların güç dengesi yoluyla geçici olarak durduğu ve ortak güvenliğin sağlanabildiği ileri sürülse de bunun her zaman mümkün olmadığı da önemli bir gerçeklik olarak ortaya koyulmuştur (Morgenthau, 1993:290-292).

Ulus-devletlerin ortaya çıkışı ile hem modern uluslararası sistemin çekirdeği olan devletlerin sınırları çizilmiş hem de bu sınırlar içinde yer alan aktörlerin nasıl davranacağını belirleyen uluslararası hukuk normları gelişmeye başlamıştır (Öymen, 2011:32). Avrupa'da güç dengesinin kurulmasına bağlı olarak uluslararası normların gelişiminde de ilerleme kaydedilmiş ve bu ilerleme 1917 Utrecht Andlaşması ile belirgin hale gelmiştir. Ayrıca 1856 Paris Kongresi'nde de

EU's Global Security Actorness in The Case of EU Advisory niz savaşında, 1885 Berlin Nihai Senedi'nde hem sömürgecilik hem de uluslararası anlaşmazlık ve çatışmaların çözümünde hakeme başvurma yollarında gelişmeler yaşanmıştır. Yine 1899'da La Haye Konferansında Uluslararası Anlaşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesine ilişkin Sözleşme ile Daimi Hakemlik Mahkemesi de kurulmuştur (Sönmezoğlu, 2012:851).

Bu dönemde devletlerin içişlerine karışmama prensibine sıkı sıkıya bağlı kalındığı için, devletler arasındaki ilişkiler siyasi örgütler kurmak yoluyla değil; ya ikili anlaşmalar ya da çok taraflı ittifaklar çerçevesinde gelişme göstermiştir. Anlaşmazlık konuları daha çok ticaret, ulaşım, haberleşme, suçluların geri verilmesi, konsolosluk anlaşmaları gibi teknik meselelerle sınırlı kalmıştır. 1856 Paris Beyannamesinde korsanlık yasaklanmış ve deniz savaşları hukukunda bir takım normlar kabul edilmiştir. Yine 1899'da Uluslararası Anlaşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözülmesine ilişkin Sözleşme ile kurulan Daimi Hakemlik Mahkemesi uluslararası anlaşmazlıklarda anlaşmazlık konusu olan konuyu belirlemek ve açıklığa kavuşturmak için Milletlerarası Tahkikat Komisyonları usulünü belirlemiş, bu usulün de 1905 yılında İngiltere ve Rusya arasında meydana gelen Dogger Bank² olayında başarı ile uygulandığı ortaya koyulmuştur. Ayrıca uluslararası anlaşmazlıkların hakemlik yoluyla çözülmesi konusundaki gelişmelerin silahlı çatışmaları azalttığı 19. Yüzyılın ikinci yarısında da savaşın “insanileştirilmesi” konusunda esaslı bir çaba

² Bu olaydan sonra İngilizlerin Süveyş Kanalı'nı kapatması sonucunda filonun yönünü değiştirerek oldukça uzatmak zorunda kalan Rusya gibi büyük bir gücün Japon İmparatorluğu tarafından yenilgiye uğratılması, dünya çapında şok etkisi yaratmış ve 1905 Rus Devrimi'ne yol açmıştır. Japon İmparatorluğu ise genişlemeye devam etmiş ve İkinci Dünya Savaşı'na katılmıştır. Bu da en azından politikacıların bu türden kazaları fırsata çevirme eğilimleri dikkate alındığında ulusların soruşturma komisyonları aracılığı ile iki devlet arasındaki sıcak savaş dahi nasıl uluslararası güvenlik sorunu haline getirebildikleri ve güç dengesini değiştirebildikleri konusunda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bkz. Lebow,N.D, 1978: 66-78.

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

gösterildiği, savaşlarda “yaralıların, cankurtaranların, hastanelerin ve bu işlerde çalışan personelin “tarafsızlaştırılması” gibi girişimlerin yapıldığı tespit edilmiştir (Meray, 1960:54-55).

1648 Westfalya Kongresi ile devletler arasında başlayan çok taraflı diplomasi, 1815 Viyana Kongresi ile devletler arasındaki çatışmaların ve güvenlik sorunlarının çözümünde giderek daha çok önem kazanmış ve özellikle bu dönemde Avrupa ülkeleri arasında çıkan sorunlar çeşitli başkentlerde düzenlenen kongrelerde çözülmeye çalışılmıştır. Uluslararası çatışmaların ve güvenlik sorunlarının çözümünde bu çok taraflı diplomasi yöntemi 20. yüzyılın ortalarına kadar önemsenmeye devam etmiştir. II. Dünya Savaşı'nın bitişi ve BM örgütünün kurulmasıyla birlikte diplomatik ilişkiler daha kurumsal ve sistematik hale gelmiş; parlamenter diplomasi³ adıyla bilinen yeni, sürekli, küresel ve açık bir diplomasi türü yaygınlaşmaya başlamıştır (Arı, 2004:311-313; Sönmezoğlu, 2012:444-446).

BM Genel Kurul Kararları (BMGKK), her ne kadar tavsiye niteliğinde olsa da uluslararası çatışma ve güvenlik sorunlarının çözümünde parlamenter diplomasiye örnek olarak gösterilmektedir (Sönmezoğlu, 2012:447). BM sisteminde uluslararası güvenlikle ilgili sorunların çözümünde kuvvet kullanma ve insiyatif alma yetkisi Güvenlik Konseyi'nde olsa bile, Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelerden birinin veto hakkını kullanması sonucu ortaya çıkan tıkanıklığı çözmek için Genel Kurul'un devreye girebildiği örnekler olmuştur.⁴ Ancak BMGKK da zaman zaman özellikle SSCB ve sosyalist

³ Medya tarafından da izlenen Parlamenter diplomasi, gündelik sorunların ötesinde, genel nitelikli ve küresel sorunların konuşulduğu bir platformdur. Burada kuralları önceden belirlenmiş oylama yöntemi kullanılmakta ve kararlar çoğunluk ile alınmaktadır. Ayrıca konferansa katılacak olan taraflar belirlidir ve çoğunlukla bir örgüt bünyesinde düzenlenen bu diplomasi konferansına örgütün üyesi olan her devlet katılabilmektedir. (Arı, 2004:313; Sönmezoğlu, 2012:446.).

⁴ BM Şartı'nın 12. maddesi uyarınca “Güvenlik Konseyi herhangi bir uyuşmazlık ya da duruma ilişkin olarak işbu Antlaşma'nın kendisine yüklediği görevleri yerine Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

lkeler tarafından oldukça eleřtirilmiřtir⁵. Bu bağlamda her ne kadar ortak güvenliğin sağlanması amacıyla taraflar arasında diplomatik müzakereler belli kurallara bağlanıp küresel bir biçim olsa da esasen hegemon gücün, istediği zaman ortak güvenlik adı altında siyasal eylemlerine hukuki meşruiyet kazanabilmesine hizmet ettiği pek çok kez tespit edilmiştir (Embel, 2004:102; Sönmezoğlu, 2012:447).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iletişim ve teknoloji alanlarında yaşanan küresel gelişmeler ve devlet dışı aktörlerin devreye girmesi sonucunda, diplomatik müzakereler de çeşitlenerek artmış, zirve diplomasisi, mekik diplomasisi, nükleer diplomasi, önleyici diplomasi, sessiz diplomasi, toplumsal diplomasi ve diplomaside ikinci yol gibi müzakere biçimleri ortaya çıkmıştır. Bunlar içinde uluslararası güvenlik sorunlarıyla yakından ilgili olan önleyici diplomasi, BM bünyesinde birtakım uluslararası güvenlik sorunlarında çatışmaların önlenmesi ve barışın sağlanması için barış gücü kuvvetlerinin oluşturulması gibi eylemler için karar alınmasını da kapsayan önemli bir müzakere türü olmuştur. Önleyici diplomasi, Boutros-Ghali tarafından “taraflar arasında giderek gerginleşen tartışmaların, çatışmaya dönüşmesini engellemek ve çatışma ortaya çıktığında ise bunun yayılmasını önlemek” şeklinde tanımlanmıştır (Ghali, 1992:2; :97-98).

BM Güvenlik Konseyi tarafından verilen bir görev kapsamında BM Genel Sekreteri tarafından yrtlen önleyici diplomasi faaliyetlerinin de uluslararası güvenlik sorunlarının çözümlenmesinde yeterince başarılı olamadığı ortaya koyulmuş, bu başarısızlık da iki temel sebebe bağlanmıştır. Bunlardan ilki, BM rgtne ye olan dev-

getirdiği sürece, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi bunu kendisinden istemedikçe, bu uyumsuzluk ya da durum konusunda herhangi bir tavsiyede bulunamaz”.

⁵ BMGKK’nın ortak güvenliğin sağlanmasına değil, ABD’nin kendi iradesini diğer ülkelere kabul ettirmesinde bir araç olarak kullanılmasına hizmet ettiğini gösteren önemli bir örnek olarak kabul edilmiş olan Barış İçin Birlik kararının nasıl alındığı hakkında uluslararası hukuk çerçevesinde detaylı bir inceleme için Bkz. Topal, 2014:101-126.

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

letlerin bu örgüte olan güvensizlikleri, diğeri ise taraf devletlerin ulusal egemenliğe karşı hassas olmalarıdır. Nitekim önleyici diplomasi yoluyla, ulusal egemenliğin hiçe sayılıp herhangi bir ülkenin içişlerine dışarıdan müdahale edildiği, öncelikle bu sorunları ortaya çıkaran unsurların ve çevresel faktörlerin ortaya koyularak bunların düzeltilmesi gerektiği görüşü giderek yaygınlık kazanmıştır. (Zyck and Muggah, 2012:71-72).

1.2. İnsan Merkezli Güvenlik Yaklaşımının Araçları

Liberal (Post-Westfalyan) sistemde egemen olan aktörler sadece devletler değildir; ulusal ve uluslararası nitelikli hükümetlerarası veya hükümetler dışı diğer aktörler de uluslararası güvenlik sorunlarında etkileyen ya da etkilenen taraf olarak ortaya çıkabilmektedir. Bunun anlamı, devletlerin egemen oldukları kara parçalarını çevreleyen fiziki sınırların muğlaklaşmış olması ve devletlerin gayri resmi nüfuz etme araçları ile egemenliklerine müdahale edilebilmesinin mümkün hale gelmesidir (Herz, 1952:492; Scott,1965:551; Nye and Keohane, 1971:340). Uluslararası sistemde yapısal olarak meydana gelen aktörler arası gelişmeler, uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde kullanılan araçları da doğrudan etkilemiş ve bu araçların da çeşitlenmesine yol açmıştır. İnsani müdahale, koruma sorumluluğu, önleme, tepki verme ve inşa etme yükümlülüğü, zorlayıcı diplomasi gibi hukuki araçlar yanında gizli-yıkıcı eylemler aracılığı ile müdahalenin birer türü olarak terörizm, kara propaganda, nüfuz etme de bu araçlar arasında sayılmaktadır.

İnsani müdahale, “açık ve kapsamlı olarak tanımlanmamış olsa da genel olarak kendi uyuğundan ya da vatandaşı olmayan kişileri çok yakın ve hayati bir tehlikeden korumak için o ülkede girilen eylemler” şeklinde ifade edilmiştir. (Sur, 2020:131). Bu müdahale biçimi, diğer müdahale türlerinden farklı olarak, müdahale eden devlet/devletlerin uyuğundan olan değil de müdahale edilen devletin va-

tandaşlarını koruma veya kurtarmaya yönelik güç kullanımını da içeren bir girişim olması nedeniyle, literatürde oldukça tartışmalı ve üzerinde uzlaşa sağlanamamış olan bir doktrin olarak karşımıza çıkmaktadır. (Hehir, 2013:23; Holzgrefe, 2003:18; Welsh, 2004:3; Reçber, 2016:67). Özellikle müdahale teriminin belirsiz olması ve Kadafi yönetimindeki Libya'ya müdahale örneğindeki gibi, uygulamada insancıl amaçlarla diğer amaçlar arasındaki tutarsızlıklar dikkate alındığında olumsuz yöndeki görüşlerin daha güçlü olduğu görülmektedir (Sur, 2020:132; Reçber, 2016:25-26; Doğan, 2016:223).

İnsani müdahalenin, bazı devletlerin çıkarları doğrultusunda ve kötü niyetle kullanılmasının önlenmesi için, uluslararası hukukçular, müdahaleye bazı koşullar getirilmesi gerektiği üzerinde çalışmışlardır. Buna göre, müdahalenin siyasi çıkarlara hizmet etmemesi için; müdahaleyi yapan devletin/devletlerin bu durumdan menfaat sağlamaması, müdahalenin hak ihlalleri ile orantılı olması, uluslararası barış ve güvenliği tehdit etmemesi ve son olarak müdahale gücünün devletler hukukunda yer alan insancıl hukuk kurallarına uygun olması gerektiği ileri sürülmüştür (Arsava, 2011:1). Pratikte müdahale edilmesi sonucunda yaşananlar, müdahale edilmeden önceki durumdan daha kötü bir hal aldıysa müdahalenin, müdahaleyi gerçekleştiren tarafın yararına olduğu, aksi durumda ise insancıl hukuk kuralları bakımından faydalı ve meşru olduğu sonucuna varılabileceği ileri sürülmüştür (Holzgrefe, 2003:50-51).

Koruma sorumluluğu da uluslararası çatışma ve güvenlik sorunlarının çözümünde insan odaklı yeni bir müdahale yöntemi olup kısaca insancıl sebeplerle bir devletin diğer devlet/devletlerin içişlerine karışmasına dayanak oluşturabilmektedir. Koruma sorumluluğunun, “günümüzde herhangi bir uluslararası bir anlaşmada kabul edilmediği ve genel bir uluslararası örf ve adet teşkil etmediği” de belirtilmiştir (Sur, 2020:134). BM Eski Genel Sekreteri Kofi Annan, Ruanda ve Srebrenica'da yaşanan ağır ve sistematik insan hakları ihlallerine Bilgi, Yıl: 2022, Bahar-Mayıs, Cilt: 24, Sayı: 1, ss: 222-267

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

dikkat çekerek, koruma sorumluluğunun egemenliğe karşı bir saldırı olup olmadığını sorgulayan ilk önemli kişi olmuştur (Keskin, 2009:70; Doğan, 2016:221).

Koruma sorumluluğu, Kanada hükümeti tarafından finanse edilen Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonunca (International Commission on Intervention and State Sovereignty- ICISS) düzenlenen bir raporda değerlendirilmiştir. ICISS, genel olarak kavramın ortaya çıkışını, soykırım, insanlığa karşı suçlar ve etnik temizlik gibi ağır insan hakları ihlallerinde devletlerin egemenlik ilkesine dayanarak sorumluluklarını yerine getirmemeleri ya da bu ihlallerde bizzat sorumlu olmaları ile bağdaştırmıştır. (ICISS Report, 2001:7-8).

İnsani müdahale esasen askeri güç kullanımına dayandırılırken; koruma sorumluluğu ekonomik, siyasal, diplomatik ve hukuki yaptırım ve ödüllere de dayandırılmakta ve bu kapsamda yalnızca devletler değil, uluslararası ve uluslararası topluluklar/örgütler de yükümlülük üstlenebilmektedirler (Evans, 2008:291-293; Gagro, 2014:67). Bu bağlamda “koruma” kavramının “insani müdahale” kavramından daha geniş kapsamlı olduğu ve sadece tepki verme unsurunu değil, “önleme” ve “yeniden inşa etme” unsurlarını da içerdiği belirtilmektedir (Pattison, 2009:366-367). Neticede koruma sorumluluğu doktrini ile uluslararası sistemde egemen ve eşit aktörler olarak nitelendirilen devletlere, kendi topraklarını koruma hakkına ilaveten vatandaşlarını koruma sorumluluğu da getirilmiştir. Kişi güvenliği söz konusu olduğunda devletlere müdahalenin içişlerine karışmak anlamına gelmeyeceği anlayışının kabul edilmesiyle de içişlerine karışmama prensibi ile bağlantılı olan devlet egemenliği, “sorumlu egemenlik kavramı” ile ifade edilmeye başlanmıştır (Evans and Sahnoun, 2002:101-102; Telli, 2013:16).

Devlet odaklı bir anlayışla kurulan BM sisteminin kendi içindeki aksaklıkların, koruma sorumluluğu doktrininin hayata geçirilmesini

Senem Narin

zorlaştıran önemli bir unsur olduğu söylenmektedir. Bu nedenle uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde uluslarüstü bir yaklaşım sergilenecekse devletler hukukunun insan güvenliği temeline dayandırıldığı dünya halkları hukukundan yola çıkılması, böylelikle sorumlu egemenlik ilkesinin rasyonel olarak hayata geçirilebileceği öne sürölmektedir. (Arsava,2011a:118-120). İnsan güvenliği yaklaşımının özellikle örgütler tarafından hayata geçirilebilmesi için ayrıca, tehditler ve bu tehditlerin çözümüne yönelik evrensel normlar çerçevesinde ortak iradenin var olması, faaliyet alanlarının fiziki güvenliğinin sağlanması, gerektiğinde kullanıma hazır, esnek bir askeri gücün mevcut olması ve örgütün maddi olanaklarının geliştirilmesi gibi ön koşullar da ortaya koyulmuştur. (Ovalı, 2006:39).

Zorlayıcı diplomasi de insan odaklı güvenlik yaklaşımlarında adı geçen bir dış politika aracı olarak kabul edilmektedir ve “rakibinin belli bir tutum takınmasını sağlamak için siyasal, askeri ya da diğer baskı türlerine başvurularak yürütölen diplomasi” olarak tanımlanmaktadır. (George, 1997:5-6; Dağ, 2016:77). 2003-2007 yılları arasında özellikle AB’nin nükleer programını kontrol altına alması için İıan’a karşı yürüttüğü diplomasi, zorlayıcı diplomasiye örnek olarak gösterilmektedir. (Sauer, 2007:616). Zorlayıcı diplomasi ile karşı tarafın ikna edilmesi ya da algısının yönetilmesinin hedeflendiği ve bunun için de istihbarat faaliyetlerini de içeren örtölü baskı yöntemleri ile propaganda tekniklerinin kullanılmasının gerekli olduğu öne sürölmüştür. Bu bağlamda, dış müdahale yöntemi olarak zorlayıcı diplomasi, hedefteki ölkelerin yönetim biçimlerine ve egemenlik haklarına güç kullanmadan, demokratik müdahale görünümü altında nüfuz etmek şeklinde de açıklanmaktadır (Yılmaz, 2012:204; Yılmaz, 2007:304-305). Özellikle bu eylemler güçlü bir devlet tarafından daha zayıf bir devlete karşı uygulandığında o devletin kendi egemenlik sınırları içerisinde ve siyasal alanda çözülebilecek sorunları, rahatlıkla uluslararası güvenlik sorununa dönüştürölebilmekte ve bu da güvenlik orta-

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

mının şekillendirilmesi yoluyla hegemon gücün müdahale alanını genişletebilmektedir.

2. Çatışma ve İşbirliğinde Dünya Kamuoyunun Yönelimleri

Uluslararası güvenlik sorunlarında küresel eğilimlerin ve dünya kamuoyunun yönelimlerinin tartışıldığı Münih Güvenlik Konferansları, (MGK'lar) dünya çapında güvenlik konusunda etkin karar alıcıların uluslararası bir platformda fikirlerini sunmasından dolayı oldukça önemli kabul edilmektedir. Öyle ki 2007 yılında düzenlenen konferansta, Putin'in küresel sistemin artık tek kutuplu devam etmesinin mümkün olmadığı yönündeki görüşleri çok tartışılmış ve sonrasında dünyada yaşanan gelişmeler, gerçekten çok kutupluluğa doğru gidişi doğrulamıştır (Emeklier, 2017:60-61). Bu nedenle, özellikle uluslararası sistemin dönüşümü ve özelde uluslararası çatışmaların çözümünde kullanılan araçlar bakımından, özellikle 2017 MGK'da ele alınan fikirlerin, dünya siyasetinde küresel ve bölgesel politikaların ne şekilde dönüşeceğine dair ipuçları verdiği ileri sürülmektedir (Ceran, 2016:60).

Şubat 2017'de gerçekleştirilmiş olan MGK, 1963 yılından beri her yıl toplanan konferansların 53'üncüsü olmuştur. Uluslararası sistemde mevcut güvenlik sorunlarına yönelik kamuoyu yönelimleri bakımından güncel gelişmeler hakkında fikir verebilecek Konferansın merkezinde, uluslararası düzenin ve liberal demokrasilerin içinde bulunduğu kriz ile Avrupa güvenlik ve savunma politikası yer almıştır. Raporda dünyanın illiberal bir döneme doğru evrildiği bir süreçten geçtiği, Batılı ve liberal uluslararası düzenin temel değerlerinin zayıflamaya başladığı, açık toplum karşıtlarının atağa geçtiği gibi hususlar üzerinde durularak, uluslararası güvenlik ortamının giderek daha kırılmalı bir duruma geldiği de ifade edilmiştir. Özellikle MGK başkanı Wolfgang Ischinger, Batı dünyasının egemenliğinde olan liberal dünya düzeninin sonuna geldiğini ileri sürerek bunun nedenlerini,

AB üye ülkeleri arasındaki dayanışmanın zayıflamasına, bilgi akışındaki yeniden yapılanmaya ve Trump'ın ABD Başkanı olarak seçilmesine dayandırmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan beri popülist yaklaşımların hızla yükselişe geçmesi, tüm dünyaya hızla yayılıp sınırlarını genişletmesi, liberal uluslararası düzeni sistematik olarak tehdit eden ve ona meydan okuyan bir unsur olarak görülmeye başlanmıştır. ABD Başkanı Trump'ın açık ekonomi, insan hakları ve demokrasi, NATO ve AB'nin geleceği hakkındaki görüşleri de liberal dünya düzenini tehdit eden söylemler olarak değerlendirilmiştir.⁶(Munich Security Report, 2017:8-10).

Liberal demokratik düzeni tehdit eden bir diğer temel unsur ise vatandaşların medyaya ve siyasetçilere olan güveninin giderek azalması ile açıklanmaktadır. Sosyal medya aracılığı ile sahte ve kirli bilgilerin hızla yayıldığı, bu bilgilerle günlük siyasetin şekillenebildiği veya çarpıtılabildiği, üstelik birçok ülkede kaliteli gazeteciliğin parçalanmış, kutuplaşmış ve siyasallaşmış medya ağları karşısında önemli zorluklar yaşadığı ortaya koyulmuştur. Nitekim son dönemde sıklıkla iktidara gelen popülist siyasi adayların, çoğunlukla olguları saptırarak seçmenlerin güvensizliğini sömüren bir korku eksenini yaratmaya çalışan ve acındırma siyasetinde uzman kişiler oldukları da üzerine durulan bir diğer önemli husus olarak dikkat çekmektedir (Munich Security Report, 2017:42).

⁶ Bu noktada Batının, insan odaklı güvenlik anlayışına karşıt olarak Rusya'nın Ukrayna özelinde yürüttüğü politikalar da örnek olarak gösterilebilir. 4 Mart 2022'de Rus Üniversiteleri Rektörler Birliği, bir bildiri yayınlayarak, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesinin haklı olduğunu esasen kendisinin ekonomik ve bilgi temelli saldırılara maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Bildiride Rusya'nın amacının Ukrayna ile Donbass arasındaki sekiz yıllık çatışmayı sona erdirmek, Ukrayna'nın silahsızlandırılmasını sağlamak ve böylece kendisini artan askeri tehditler karşısında savunmak olduğunu da deklare etmişlerdir (Statement of the Russian Rectors' Conference, 4 March 2022). 16 Mart 2022'de Academia Europaea Mütevelli Heyeti söz konusu bildiride imzası olan Profesör Viktor Sadovnichii'nin Academia Europaea üyeliğinden uzaklaştırma kararı aldığı duyurmuştur. (Academia Europaea Cardiff Knowledge Hub, 2022).

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

Raporda ele alınan bir diğer nokta ise, siyasette sağ ve sol arasındaki ayrımın giderek azalırken, kozmopolitanlar ile yabancı düşmanı popülistler arasındaki ayrımın giderek arttığı hususudur. Bu bağlamda popülist partilerin Batı toplumlarında kültürel modernleşmeyi reddetmeleri ve ulus için tehdit olarak algıladıkları göçmenlere ve kozmopolit seçkinlerden oluşan uluslararası kurumların çözümlerine karşı çıktıkları ileri sürülmektedir (Munich Security Report, 2017:6).

Küreselciler, yukarıda sözü edilen söylemler ve yönelimleri, tehdit olarak değerlendirmekte ve böylece yeni dünya düzeni popülistlerle illiberaler tarafından korku eksenini yaratılmak suretiyle kontrol edilmektedir. MGK Başkanı Wolfgang Ischinger'ın, Batının, değer temelli demokrasilerinin yerini alacak illiberal bir çağa mı girmekte olduğunu sorarak endişelerini ortaya koyması da bunu desteklemektedir. Ischinger, Batının, yükselen sağ eğilimlerle, otoriter ve baskıcı hükümetlerle gittikçe daha geleneksel hale geldiğine dikkat çekmiştir. Buna göre ABD'nin klasik lider rolü giderek zayıflamaktadır ve görünüşte küresel yönetim ayrılmaktadır; BM ve NATO gibi uluslararası kurum ve kuruluşlar, Ukrayna örneğinde olduğu gibi önemli bir uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde yeterince etkili olamamaktadırlar (Lebrun, 2017).

Yeni düzenin Amerikan semptomları olarak açıklanan ve Trumpizm ya da Bernie Sanders-izm şeklinde de kavramlaştırılan illiberal hareketlerin⁷ günden güne arttığı, küresel düzeyde aşırı sağın ve uzak solun şaşırtıcı bir şekilde yükselişte olduğu söylenmektedir. Buna göre günümüzdeki illiberalerinin iki dünya savaşı arasındaki yıllarda oldu-

⁷ Ekim 2017'de ABD'de iki cumhuriyetçi senatörün Başkan Trump'ı eleştirmeleri, özellikle Arizona'nın Cumhuriyetçi Senatörü Jeff Flake'in Trump'ın sosyal medyayı kullanmasını eleştirerek, bunun bir ulusal güvenlik tehdidi olduğunu vurgulaması ve bunun üzerine Beyaz Saray Sözcüsü Sarah Sanders'ın, popülist bir yaklaşımla senatöre karşılık vermesi, siyasilerin, siyasal katılımı ve iç politika ile ilgili meseleleri, güvenlik sorunu haline getirip, bunu sosyal medya aracılığı ile kitlelere yaymasına iyi bir örnek teşkil etmektedir (Siddiqui, 2017).

ğu gibi, faşizm ve komünizm gibi sistematik felsefelerin etrafında örgütlenme ihtimali daha düşük görülmektedir.⁸ Çok farklı coğrafyalar ve siyasi bağlamlara sahip olan illeberalistlerin çoğunlukla birbirleri ile savaşta kilitlenip kaldıkları ve bu durumun 21. yüzyılın belirgin bir özelliği olacağı da ileri sürülen önemli hususlardan biri olarak ön plana çıkarılmaktadır. Putin'in ülkesini otoriter bir mafya devletine dönüştürmesi, liberal aydınlanmanın doğduğu her yerde, sağ kanat partilerin yükselişe geçip demokratik kurumları aşamalı olarak bozmaya başlaması gibi gelişmelerin de bu gidişi doğrulayan göstergeler olduğu söylenmektedir. (Ahmari, 2016).

Günümüz uluslararası sisteminin belirgin özelliklerini ortaya koyan McKenna da popülist reformları, paradoksal olarak kendi kendini engelleyen girişimler olarak görmektedir. Ona göre bireysel seçmenlerin nispeten yanlış bilgilendirilmesi, anketlerde önyargılı davranması ve seçimlerini protesto, önyargı ya da aşiret dayanışmasının bir ifadesi olarak yapmaları, bu durumu açıklayan nedenlerdir. Ona göre popülistler, sosyal medya üzerinden verdikleri popülist mesajlarla, "milli irade" ile doğrudan bağlantı kurarak bu mesajların hedefe ulaştırılmasını sağlayabilmektedirler. Bu bağlamda popülist liderler, bazılarının eğilimlerini güçlendirmek ve başkalarının öfkesini patlatmak için, ulusal trajedilere kısa, duygusal tepkiler vermek için sosyal medyayı sıklıkla kullanmaktadırlar. Popülistlerin tek cümlelik kısa sözleri ve sloganları ile karşılaştırıldığında, ılımlıların tekzipleri telkin edici bulunmamaktadır. Özellikle kimlik politikalarının ve popülizmin üstesinden gelebilmek için, milyonları telkin edebilecek, basit, hümanist ve küresel ama aslında köklü bir mesaj verilmesi gerekliliği de vurgulanarak basit, doğru ve samimi bir yaklaşımın önemine vur-

⁸ Küreselleşmenin etkisiyle devletlerin egemen eşitliğine ve klasik milli egemenlik teorisine dayanan uluslararası sistem değişmiş, birey özgürlüklerine daha fazla ağırlık verilmesi sonucunda, bireye odaklanan güvenlik anlayışının yansıması olarak iç hukukta anayasal anlamda devlet kurumu, varlığı ve egemenliği arka plana itilmiştir. Bkz. (Narin, 2018:207).

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

gu yapmaktadır. McKenna, özellikle başkanlık sisteminin hakim olduğu siyasal düzende kazananın hepsini aldığı ve düzen karşıtı partilerin de sıklıkla hükmetme mücadelesi verdiğini de tespit etmiş, ekonomik güvensizliğin düzen karşıtı partilerin yükselişini hızlandıran önemli bir unsur olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, işsizlik oranının yüksek, gelir ve eğitim düzeyinin düşük olduğu toplumlarda, popülist mesajların daha çok yankı uyandırdığı ve coğrafi bölgelerin çok daha ilerisine ulaşabildiği tespit edilmiştir. (McKenna, 2017).

3. AB'nin Ukrayna Özelinde Küresel Güvenlik Aktörlüğü

AB'nin Ukrayna ile Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) kapsamında resmi olarak ilişkileri 2014 yılında AB Danışma Misyonu-EUAM Ukrayna (EU Advisory Mission- EUAM Ukraine) ile başlamıştır. Söz konusu misyon yasal dayanağını, AB'nin ODGP kapsamında geliştirdiği dış ve güvenlik politikası araçlarında bulmaktadır. AB'nin küresel bir güvenlik aktörü olarak dış politikasında sahip olduğu araçların, sivil, normatif ve askeri yönleri bulunmaktadır. Zaman içinde AB, üçüncü ülkelerle ilişkilerinde kullandığı dış politika araçlarını, ortaklık anlaşmalarından sivil misyonlar ve askeri operasyonlara doğru dönüştürerek çeşitlendirmiştir. Uluslararası sitemde güvenlik kavramına getirilen yeni yaklaşımlar çerçevesinde, küresel bir güvenlik aktörü olarak kendini daha etkin ve görünür kılmak için çeşitli stratejiler geliştirmiş; bu stratejilerdeki hedeflerine ulaşabilmek için de bu araçlardan yola çıkmıştır.

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünün sivil güç unsurlarına yönelik araçları; üçüncü ülkelerle yapılan ticaret ve iş birliği anlaşmaları, adaylık süreci, insani yardımlar ve proje destekli kalkınma yardımlarından oluşmaktadır. Bunlar daha çok, üçüncü tarafları ikna etmeye yönelik yumuşak güç unsurları ile açıklanmaktadır. Öte yandan yaptırım politikaları ile bağdaştırılan araçları da daha çok kendi öne sürdüğü şartlar yerine getirilene kadar cezalandırıcı tedbirler dayatması

Senem Narin

ile ifade edilmektedir. (Ginsberg, 2001:50). AB'nin normatif güç unsurlarına dayanılarak açıklanan dış politika araçları ise Birliğin uluslararası güvenlik sorunlarına kendi değerleri ışığında yön verebilmesini sağlayan araçlardır. Barış, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve BM Şartı ile uluslararası hukuka saygı olarak belirtilen bu değerler, AB'nin ODGP'sını destekleyen araçların çıkış noktasını teşkil etmiştir. (Keukeleire and Delreux, 2014:135). Günümüzde AB'nin normatif güç kapasitesi ile ilgili olan ve küresel güvenlik aktörlüğünü görünür kılmak için kullandığı araçlar da yaptırım politikası, ortaklık aracı, istikrar ve barışa katkı aracı, seçim gözlem misyonları olarak sıralanabilir. AB üyesi devletlerin, kendine özgü olan bu dış politika araçlarını kullanarak, kısmen de olsa demokrasi, insan haklarına saygı gibi normlarda uyulması gereken asgari standartları belirleyebildiği ileri sürülmektedir (Krohn, 2009:1-19).

AB'nin küresel güvenlik aktörlüğünü daha etkin kılmak için geliştirilen askeri kapasite araçları ise müdahale edilen ülkede polis ve askeri birliklerin eğitimi, hukuk devleti unsurlarının ve sivil yönetimin güçlendirilmesi, gözetim ve barışı koruma operasyonları ile tek taraflı askeri müdahale ve askeri harcamalar şeklinde ifade edilebilir. AB'nin askeri kapasitesini oluşturan araçların temel amacı, insani yardım, kurtarma, sivil kriz yönetimi, barış ve istikrarın sağlanması, çatışmaların önlenmesi gibi görevleri yerine getirebilecek bir askeri unsurun oluşturulmasıdır. (Howorth, 2011:208). Askeri güce dayalı müdahale araçları, AB'nin çatışma ve güvensizlik durumlarının mevcut olduğu bölgelerde barış ve istikrar anlaşmalarına uyulmasını sağlayan ve genellikle yasal gerekçeleri BM kararlarına dayanan operasyonlardır. Bu operasyonlar, sivil güç unsurlarını da içinde barındırmaktadır ve bu sivil unsurlar da çatışma sonrası bölgelerin yeniden inşasında müdahale aracı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda, esasen askeri kapasite ile bağdaştırılan dış politika araçları, sivil unsurları da içinde barındırmakta ve dolayısıyla AB'nin askeri kapa-

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

sitesi sivil güç unsurlarından bağımsız olarak değerlendirilmemektedir (Bretherton and Vogler, 2006:206; Keukeleire and Delreux, 2014:173; Morillas, 2019:88; Kahraman, 2011:132).

Birliğin güvenlik stratejilerinde belirtilen küresel güvenlik aktörlüğü hedefleri de askeri, ekonomik, insani, istihbari ve adli araçların birlikte kullanımını gerektiren politikalara dayandırılmıştır. Güvenlik stratejisi belgelerinde uluslararası güvenlik sorunlarının doğrudan veya dolaylı olarak AB'yi etkilediği, özellikle göç, terörizm, siber güvenlik, çevre güvenliği gibi daha geniş kapsamlı güvensizlik sorunlarına yol açtığı için çatışmaların önlenmesinin AB güvenliği açısından büyük önem taşıdığı ortaya koyulmuştur (Morillas, 2019:88). ABD'nin 2002 yılında yayınlanan Küresel Güvenlik Strateji Belgesi de uluslararası güvenlik hedeflerine ulaşabilmek için askeri güç kullanma yetkisine başvurabileceği hususunu düzenlemiştir (National Security Strategy of the USA, 2001). ABD'nin stratejisinden farklı olarak AB, sadece başarısız devletlerde barış düzeninin kurulması ve istikrarın yeniden sağlanabilmesi için askeri araçlara başvurulabileceğini belirtmiştir. Bu da AB'nin, uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde ve çatışmaların önlenmesinde askeri yöntemleri tek seçenek olarak görmediğini ve diplomatik, siyasi, ekonomik ve hukuken insancıl ve barışçıl yönü daha ağır basan önlemleri tamamlayacak olan son çare olarak kabul ettiğini gösteren önemli bir fark olarak ortaya koyulmuştur (Bailes, 2008:117-118).

3.1. AB Danışma Misyonu- Ukrayna (EUAM Ukrayna)

3.1.1. Misyonun Arka Planı ve Gerekçesi

EUAM-Ukrayna, 22 Temmuz 2014 tarihli ve “Avrupa Birliği Sivil Güvenlik Sektörü Reformu Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna) başlıklı AB Konseyi Kararı” ile başlatılmıştır. Ancak misyonun başlatılması ile ilgili gelişmeler ve buna bağlı çalışmalar, esasen 2013 yılının Kasım ayına dayandırılmaktadır. Ukrayna'da Rus yanlısı devlet başkanı Yanukoviç'in devlet başkanlığını yürütmekte ol-

duğu Kasım 2013'te IMF politikalarını reddedip, AB ile Serbest Ticaret Antlaşması'nı askıya aldığı duyurması üzerine başlayan ve 2012 parlamento seçimlerinden beri devam eden protestolar, ülkede siyasi krizin yaşanmasına neden olmuştur. Yanukoviç'in Rusya ile iş birliğini daha da artırmasıyla, gösteriler tüm Ukrayna'ya yayılmış ve tüm dünyada Onur Devrimi ya da EuroMaidan olarak bilinen eylemler sonucunda protestocularla güvenlik güçleri arasında yoğun çatışmalar meydana gelmiştir. Özellikle Karadeniz'e kıyısı olan ve Rus nüfusun baskın olduğu Odessa kentinde Pravi Sektör adıyla da bilinen neo-Nazi grupların bir sendika binasına saldırarak 48 sivili öldürmesi, Rusya açısından etkisi günümüze kadar gelen sonuçlar doğurmuştur (Aktan, 2022, February 26).

Hükümetin 30 Kasım 2013'te şiddet içeren önlemler uygulayarak protestoları bastırmaya çalışması, ardından yolsuzluk da dâhil olmak üzere ülkede durumun her geçen gün kötüye gitmesi Fransa, Almanya ve Polonya'nın arabuluculuk yaparak Ukrayna yönetimine müdahale etmelerine yol açmıştır. Bu arabuluculuk sonunda, 21 Şubat 2014'te Cumhurbaşkanı Yanukoviç ile ülkenin üç ana muhalefet lideri mevcut krizin çözümü konusunda bir anlaşmaya varmışlardır. Ancak bu anlaşmadan bir gün sonra yeni bir geçici hükümet atanmasına rağmen ve Ukrayna parlamentosunda yapılan oylama sonucunda Yanukoviç cumhurbaşkanlığı görevinden alınmasına rağmen, gerginlik bitmemiş daha da tırmanmıştır (Nováky, 2015:249). Çünkü Yanukoviç, Kiev meydanlarında yapılanın darbe olduğunu ve 1930'ların Almanya'sında Nazilerin iktidara getirilmesine benzediğini ileri sürmüştür (BBC, 2014). Yanukoviç'in devrilmesi ve Şubat 2014'te Kiev'de AB yanlısı bir hükümetin atanması üzerine, 1 Mart 2014'te, Putin'in Rusya'nın Ukrayna'daki çıkarlarını korumak için güç kullanma talebi, Rus Parlamentosu tarafından onaylanmış; ardından Putin, Rusya'nın Ukrayna'nın doğu ve güney bölgelerindeki Rusça konuşan nüfusu korumak için mevcut tüm araçları kullanma

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

hakkını elinde tutacağını vurgulamıştır. Bu sırada Avrupa Güvenlik ve İş birliği Teşkilatı (AGİT), durumu yumuşatmak için Ukrayna'da bir izleme misyonu konuşlandırılmasını tartışmaya başlamış, 2 Mart 2014'te de Amerikan Büyükelçisi Daniel B. Baer, AGİT gözlemcilerinin derhal Ukrayna'ya gönderilmesi için çağrıda bulunmuştur (Nováky, 2015:249).

Büyükelçi Daniel B. Baer'ın Raporu'nda, Rusya'nın Ukrayna ve topraklarına yönelik eylemlerini, AGİT taahhütlerini doğrudan ihlal eden eylemler olarak tanımlamıştır. Ayrıca spesifik olarak, Rusya'nın eylemlerinin, tehdit veya güç kullanımından kaçınma, sınırların dokunulmazlığına ve Devletlerin toprak bütünlüğüne saygı gösterilmesine ilişkin 1975 Helsinki Nihai Senedini ihlal ettiğini de belirtmiştir. Bununla birlikte Rusya'nın eylemlerinin, herhangi bir Devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı güç tehdidinden veya güç kullanmaktan kaçınma konusundaki ortak taahhüdü ve bu taahhüdün herhangi bir şekilde ihlal edilmesinin uluslararası hukukun ihlali anlamına geldiğini teyit eden 1990 Paris Şartı'nı ihlal ettiğini de eklemiştir. Tüm bunlara ek olarak, Rusya'nın eylemlerinin, 1994 Budapeşte Zirvesi'nde, 1996 Lizbon Zirvesi'nde, 1999 İstanbul Zirvesi ve Avrupa Güvenlik Şartı'nda, 2010 Astana Zirvesi Bildirgesi'nde belirtilen taahhütlerinin de ihlal edildiği anlamına geldiğini belirterek, Ukrayna sorununu uluslararası bir güvenlik sorunu olarak ilan etmiştir (OSCE, 2014, Mart 2).

Ancak AGİT kapsamında bir izleme misyonunun konuşlandırılması, iki sebepten mümkün olmamıştır. Birincisi, söz konusu görevin Rusya dahil olmak üzere örgütün 57 üyesi tarafından oybirliğiyle onaylanması gerekiyordu. İkincisi, Rusya görevi resmi olarak desteklemiş olsa da görev içinde bir aktör olarak, ek bilgi isteyerek ve görevi hakkında açıklamalar talep ederek görevin oluşturulmasını engellemiştir. AGİT'in Ukrayna'ya herhangi bir misyon konuşlandırılması mümkün olmayınca, sivil toplum kuruluşlarından, AB'nin kâğıttan Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

aslan olmadığını göstermesi ve bölgeye barış gücü olarak tabir edilebilecek bir misyon görevlendirmesi yönünde çağrılar yükselmeye başlamıştır (Nováky, 2015:249-250; Filipchuk and Pauleu, 2014, February 20; Wheatley, 2014, February 24). Esasen Şubat 2014'te AB'nin Ukrayna'ya yönelik bir ODGP misyonu düzenlenmesi yönünde yükselen bu taleplerin, AGİT bünyesinde bir görevi Rusya'nın kabul etmesini hızlandırma amacı taşıdığı; çünkü Rusya'nın içinde bulunamayacağı bir AB misyonundan ziyade bir aktör olarak yer alacağı AGİT bünyesinde bir misyonu tercih edeceği belirtilmiştir. Zira AB üye ülkelerinin, ODGP bünyesinde Ukrayna'ya yönelik bir operasyon düzenlemek üzere oybirliğiyle karar alınması gerekmektedir; oysa üye ülkelerin Rusya'ya yönelik tehdit algıları birbirilerinden farklıdır.⁹ Özellikle Ukrayna olayında üye ülkeler, şahinler ve güvercinler olmak üzere iki gruba ayrılmışlardır. Buna göre üye ülkelerden Estonya, Litvanya, Polonya, İsveç ve İngiltere, AB'nin kararlı bir şekilde hareket etmesi gerektiğini çekinmeden ortaya koyabilen şahinler olarak; Finlandiya, Almanya, Fransa, İrlanda, İtalya ve Hollanda ise Rusya'yı açıkça karşısına almak istemeyen ve daha çok tarafsız kalmak isteyen güvercinler olarak tabir edilmişlerdir (Nováky, 2015:249-250). AB'de üye ülkelerin farklı tehdit algılarından dolayı, ODGP bünyesinde sivil bir misyonun başlatılması gecikmiş; ancak böyle bir misyonun oluşturulması yönünde yüksek beklentiler, Rusya'nın AGİT bünyesindeki misyonu onaylamasına yol açmıştır. Bu kapsamda 2014'te süreci başlatan ve 2015 yılında imzalanan, temel amacı askerlerin geri çekilmesi ve Luhansk ile Donetsk'in yeniden bütünleştirilmesi olan 13 maddelik Minsk-2 Anlaşması (The Minsk-2 Agreement) imzalanmıştır. Sözü edilen anlaşma, Batılı kaynaklar bakımından truva atına benzetilmiş ve Rusya'nın ülke üzerindeki nüfu-

⁹ Üye ülkelerin özellikle güvenlik politikaları bakımından Rusya'ya yönelik tehdit algıları üzerine yapılan yakın zamanlı bir çalışmada bu durum açıkça ortaya konulmuştur. Bkz Meijer and Brooks (2021:20-24).

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

zunu elinde tutmasını ve Ukrayna'nın asla tam anlamıyla egemen olamamasını garanti eden “uzlaşmazlığın belgesi” olarak yorumlanmıştır. Özellikle kilit siyasi hükümlerin Ukrayna'nın egemenliği ile bağdaşmadığı, tarafların çatışmasını daha da körüklediği ve bunun da Rusya-Ukrayna savaşı ile bir kez daha açığa çıktığı ileri sürülmektedir. (Haynes, 2022, February 21; Allan, 2020, Koshiw, 2022).

18 Mart 2014'te Rusya Kırım'a askeri bir müdahale gerçekleştirmiş bu sırada Doğu Ukrayna'da, özellikle Donetsk, Harkov, Herson, Lugansk, Nikolayev ve Odessa'da protestolar devam etmiştir. Nisan 2014'te sırasıyla Donetsk ve Lugansk bölgelerinde halk cumhuriyetleri ilan edilmiş, daha sonra bu iki cumhuriyet birleştirilerek, hiçbir uluslararası aktör tarafından tanınmayan Donetsk ve Lugansk Halk Cumhuriyetleri Halk Birliği Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu sırada Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Ukrayna'nın doğusundaki ayrılıkçıları desteklemeye devam etmesi nedeniyle, uluslararası saygınlığının azaldığı yönünde araştırma sonuçları kamuoyu ile paylaşılmıştır. Pew Araştırma Merkezi'nde yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, Avrupa'da Rusya hakkında olumsuz görüşe sahip olanların oranı, 2013'te %54 iken, 2014'te %74'e çıkmıştır ve 2014'teki aynı araştırmanın sonucuna göre Avrupalıların %77'si Başkan Vladimir Putin'e güvenmemektedir. Dolayısıyla Rusya'ya karşı uluslararası toplumda daha yüksek bir tehdit algısı oluşmaya başlıyordu. (Pew Research Center, 2014, July 9).

AB bünyesinde bir izleme misyonunun iptal edilerek AGİT bünyesinde AGİT Ukrayna Özel Gözlem Misyonu'nun kurulması ve bu misyona Ukraynalı ve Rus tarafların farklı yorumlar getirmesi nedeniyle, AB bünyesinde başka bir ODGP misyonu kurulması yönünde talepler gelmeye başlamıştır. Üye devletlerin ortak bir irade ortaya koyamaması ve askeri kapasite yetersizlikleri nedeniyle askeri bir operasyonun başlatılması mümkün olmadığından, sivil bir misyon aracılığıyla Ukrayna'ya siyasi destek verilmesi fikri daha ön plana Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

Senem Narin

çıkılmıştır. Özellikle Rusya'yı ulusal güvenlikleri için her zaman bir tehdit olarak algılayan ve Rusya'ya karşı olumsuz yaklaşım oranı %54'ten %81'e çıkan Polonya, %39'dan %63'e çıkan İngiltere ve Rusya'nın askeri faaliyetlerini genel olarak tehdit olarak algılayan İsveç'in, Ukrayna yönetimine, AB bünyesinde sivil bir misyonun oluşturulmasını talep eden bir mektup hazırlamasına da destek oldukları tespit edilmiştir (Nováky, 2015:251). Nitekim Ukrayna, hızla siyasi çözümsüzlüğe doğru giderken 8 Mayıs 2014'te Ukrayna Dış İşleri Bakanı AB Yüksek Temsilcisine Ukrayna'da bir OGSP misyonunun konuşlandırılmasıyla ilgilendiğini belirten bir mektup yazmıştır. 12 Mayıs 2014'te AB Konseyi AB Dış Eylem Servisi'ni Ukrayna'da bir Kriz Yönetimi Misyonu konsepti hazırlaması için görevlendirmiştir. Yine 11 Temmuz 2014'te Ukrayna Dışişleri Bakanı Yüksek Temsilci'ye bir OGSP misyonunun konuşlandırılmasını kabul eden bir mektup göndermiştir. 22 Temmuz 2014'te de EUAM Ukrayna, Avrupa Birliği Antlaşması'nın (Treaty of European Union - TEU) 21. maddesinde belirtilen, Birliğin dış eyleminin hedeflerine ulaşmasını engelleyebilecek ve bozabilecek bir durum bağlamında yürütülmek üzere, Konsey tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir (EUAM Council Decision, 2014).

3.2.2. Misyonun Yasal Dayanağı, Amacı ve Kapsamı

EUAM Ukrayna, müdahale edilen ülkenin dışişleri bakanının talebine ve yasal olarak TEU'nun 21. maddesine dayandırılmaktadır. TEU 21. madde, Birliğin uluslararası sahnedeki eylemini, kendisinin kurulmasına, gelişmesine ve genişlemesine yön veren ilkelere dayandırmaktadır. Buna göre, Birliğin dış eyleminin amacı, dünyanın geriye kalan kısmında uluslararası hukuka ve BM Kurucu Anlaşması'nın ilkelerine saygıyı, temel özgürlüklerin ve insan haklarının evrenselliğini ve bölünmezliğini, hukuk devletini ve demokrasiyi geliştirmektir. Birlik, belirtilen bu ilkeleri paylaşan tüm uluslararası aktörlerle ve üçüncü devletlerle ortaklıklar kurmaya ve ilişkilerini geliştirmeye Bilgi, Yıl: 2022, Bahar-Mayıs, Cilt: 24, Sayı: 1, ss: 222-267

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

çaba gösterir; özellikle BM çerçevesinde ortak sorunlara çok taraflı çözümler bulunmasını teşvik eder (TEU, 2020: 26). Ayrıca Euro-Maidan olaylarının akabinde, AB ile Ukrayna arasında imzalanan Ortaklık Anlaşması da Ukrayna’da sivil güvenlik reformunu kilit önemde bir öncelik olarak belirtmiştir¹⁰ (EU Council, 2017, July 11; EU-Ukraine Association Agreement, 2014, May 29, Article 24:13).

EUAM Ukrayna’nın görev tanımı, ilgili Konsey kararında polis ve hukukun üstünlüğü de dahil olmak üzere sivil güvenlik sektörü reformu alanında Ukrayna’ya yardımcı olmak için Ukrayna Sivil Güvenlik Sektörü Reformu kapsamında bir Danışma Misyonunun (EUAM Ukrayna) yürütülmesi şeklinde ifade edilmiştir. Misyon, 2014 yılından Rusya’nın Ukrayna’yı işgal ettiği Şubat 2022’ye kadar, sivil güvenlik sektöründe sürdürülebilir bir reformların yapılmasını hedeflemiştir. Bu reformları hızlandırmak için de EUAM Ukrayna personelinin Ukraynalı mevkidaşlarıyla yakın ilişkiler kurması ve böylece AB standartlarına ve uluslararası iyi yönetim ve insan hakları ilkelerine uygun olarak belirli reform önlemleri için stratejik tavsiye ve pratik destek sağlanması planlanmıştır. EUAM Ukrayna özellikle İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Ulusal Polis, Savcılık, Güvenlik Birimleri, Devlet Sınır Muhafız Teşkilatı, yerel mahkemeler, kolluk kuvvetleri gibi yolsuzlukla mücadelede ve hukukun üstünlü-

¹⁰ 2014 yılında, AB ve Ukrayna arasında yapılan Ortaklık Anlaşması, Ukrayna ve AB’yi birbirine yaklaştıranın ana aracı olarak kabul edilmiş ve bu anlaşma aracılığı ile AB ve Ukrayna arasında “daha derin siyasi bağlar”, “daha güçlü ekonomik bağlar” ve “ortak değerlere saygı”nın teşvik edilmesi hedeflenmiştir. Bunun bir gereği olarak AB, Ocak 2016’dan beri de Ukrayna’ya pazarlar açarak ve çeşitli sektörlerde yasaları, standartları ve düzenlemeleri uyumlu hale getirerek ticari ilişkilerini modernize etmek ve ekonomik kalkınmayı sağlamak için bir çerçeve sunmuştur. Böylece Ukrayna ekonomisinin kilit sektörlerinin AB standartlarıyla uyumlu hale getirilmesine yardımcı olunması temel bir ekonomik hedef olarak belirlenmiştir. Bkz. EU-Ukraine Association Agreement, 2014, May, 2019.

Senem Narin

ğünden sorumlu kurumlarla yakın ilişkiler kurmayı hedeflemiştir. EUAM görevi, üç faaliyet sütununa göre uygulanmıştır:

- *Sivil güvenlik sektörü reformu* (özellikle sivil güvenlik stratejileri geliştirme ihtiyacı hakkında stratejik tavsiye),
- *Pratik tavsiyeler* (eğitim ve diğer projelerin sağlanması yoluyla reformların uygulanmasına destek),
- *İş birliği ve koordinasyon* (reform çabalarının Ukraynalı ve uluslararası aktörlerle koordine edilmesinin sağlanması) (EUAM Web Site, 2022).

EUAM ekibi, Kiev, Kharkiv, Lviv, Odesa ve Mariupol merkezli 350'den fazla Ukraynalı ve uluslararası personelden oluşturulmuş olup, söz konusu personel, Ukrayna için verimli, hesap verebilir ve halkın güvenini kazanan bir sivil güvenlik sektörü oluşturma misyonunu yerine getirmekle görevlendirilmiştir. EUAM Ukrayna'nın uluslararası danışmanlardan oluşan bu ekibi ağırlıklı olarak AB üye devletlerinden gelmiştir. Ekip, sivil güvenlik sektörü reform sürecini hızlandırmak için ortak bir çaba içinde, Ukraynalı meslektaşlarına güvenlik, polis, yargı, yolsuzlukla mücadele, insan hakları ve kamu iletişimi alanlarında zengin bir uzmanlık sağlamayı hedeflemiştir. (EUAM Web Site, 2022)

EUAM Ukrayna'nın vizyonu, Ukrayna için verimli, hesap verebilir ve halkın güvenini kazanan bir sivil güvenlik sektörü oluşturulmasını sağlamak şeklinde ortaya koyulmuştur. Misyonun görev tanımı ise AB standartlarına, uluslararası iyi yönetim ve insan hakları ilkelerine dayalı, sürdürülebilir bir sivil güvenlik hizmetinin yürütülmesi bakımından gerçekleştirilmesi gereken reformlarda, stratejik tavsiye ve pratik destek yoluyla, ilgili makamlara yardımcı olmak şeklinde ilan edilmiştir. (EUAM Web Site, 2022; EUAM Concil Decision, 2014, Article 1).

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

EUAM Ukrayna, hedefine ulaşabilmek için beş temel öncelik ve bu beş temel öncelikle bağlantılı üç de kesişen öncelik alanı belirlemiş ve bu alanlarda faaliyetleri desteklemeyi amaçlamıştır. Öncelikli beş hedef, güvenlik ve istihbarat kurumlarında reform, organize ve sınır ötesi suçla mücadele, ceza yargılaması adaleti, toplum ve kolluk güçleri arasında güven tesis edilmesi, dijital dönüşüm ve inovasyon şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca insan hakları ve cinsiyet eşitliği, iyi yönetim ve yolsuzlukla mücadele şeklinde belirlenen üç tematik alanda reformların yapılması da sivil güvenlik sektörü reformlarını destekleyeceği için öncelikler arasında sayılmıştır. Bu şekilde Ukrayna için etkin, hesap verebilir ve halkın güvenini kazanmış bir Sivil Güvenlik Sektörü oluşturulabileceği öngörülmüştür (EUAM Web Site, 2022).

3.2.3. Misyonun Kapsamında AB'nin Ukrayna Desteği

Ukrayna'da ordu, tipik olarak baskın koalisyonda güç dengesini korumak veya rantları dağıtmak için araçsallaştırılmamış olmasına rağmen önceki kuşaklardan devralınan polisliğin bu kapsamda önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Özellikle Yanukoviç'in cumhurbaşkanlığı döneminde, İçişleri Bakanlığı'nın talimatı altındaki polis güçlerinin genellikle “Yanukoviç 'ailesini' savunmak ve oligarkların işlerini korumak için” kullanıldığı öne sürülmüştür (Peleschuk, 2014, 29 April). Bu da güç kullanımına ilişkin kişiselleştirilmiş kararların imtiyazlar karşılığında alındığı Ukrayna'da, bir “rejim polisliği geleceği”nin var olduğu şeklinde yorumlanmıştır¹¹ (Friesendorf,

¹¹ SSCB çöktüğünde, ardıl devletlerinin çoğunun, askeri rütbeleri ve merkezi yapıları dahil olmak üzere milis sistemini elinde tutmaya devam ettiği söylenmektedir. Buna göre rejim polisliği geleneği Ukrayna'nın bağımsızlığı ile sona ermiş ama aslında daha da kötüye gitmişti. Komünizm, en azından ilke olarak, temsilcilerini devlet organlarına karşı sorumlu kılmıştır. Bağımsızlıktan sonra, kapsayıcı bir ideolojinin yokluğunda, devlet çıkarları kişisel çıkarlardan ayırt edilemez hale gelmiştir. Bölgesel klanları temsil eden politikacılar, oligarklar ve suçlulardan oluşan ağlar, resmi konumlarını kendi siyasi ve ekonomik hedeflerini ilerletmek için kullanmışlar ve genellikle milisleri idari bir kaynak olarak görmüşlerdir. Milisler birçok kez yetkiyi kötüye kullanma, yasadışı gözaltı, adli Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

2019:111–112). Bu bağlamda AB kaynaklarına göre EUAM Ukrayna, 82 eğitim oturumunda eğitilen 981 memur ile Ukrayna genelinde toplum destekli polislik ve toplum güvenliği kavramlarını tanıtmak için çabalamıştır. 2015 yılında 'Sambir polis modeli' ile hızlı müdahale ekiplerinin devreye alınması, daha fazla polisin sokaklarda devriye gezmesine katkıda bulunmuş ve müdahale süresi şehirlerde 15-20 dakikadan 5-7 dakikaya; kırsal alanlarda 30-60 dakikadan 10-20 dakikaya düşürülmüştür. Mayıs 2016'da ise tamamen stratejik tavsiyelerden oluşan destek faaliyetleri yelpazesini eğitim programları ve projelere kadar genişletmiş, ilk saha ofisleri de Kharkiv ve Lviv'de açılmıştır. Ocak 2017'de Ukrayna Ulusal Polisi (National Police of Ukraine-NPU) görevlilerinin ve müfettişlerinin tek bir komuta zinciri altında birleştirilmesine başlanmıştır. Bu kapsamda EUAM Ukrayna, NPU'nun 8 bölgedeki 8 polis merkezinde, bölgesel birimlerinin birleştirilmesine öncülük etmiş ve bu uygulamayı desteklemek için 300.000 Euro değerinde adli tıp ve BT (bilgi teknolojisi) ekipmanı bağışlamıştır. 2018-2019'da yine kamu güvenliği ve istihbarat alanında belirlenen öncelikler dahilinde EUAM Ukrayna, Kharkiv bölgesinde, Odesa, Lviv ve Donetsk bölgelerinde de uygulamaya konulan bir Topluluk Güvenliği Stratejisi (CSS) geliştirip uygulamış ve yerel kolluk kuvvetleri ve sivil toplum arasındaki iş birliğini güçlendirmeye çalışmıştır (EUAM Web Site, 2022).

EUAM Ukrayna, Kasım 2017'de İçişleri Bakanlığı'nın 2020 Stratejisini, Ağustos 2019'da ise buna bağlı olarak Eylem Planını kabul edilmiştir. EUAM Ukrayna, bu şekilde İçişleri Bakanlığı'nın 2020 stratejisini kanıtlara, uygun etki değerlendirmesine, izleme ve hazırlık çalışmalarına dayalı olarak tasarlamasına yardımcı olmayı amaç-

yardımın reddi, işkence ve tutukluların öldürülmesi gibi eylemlerde bulunmuşlardır. Üstelik polis, vatandaşları özellikle 1990'larda yaygın olan üçüncü şahıs suçlarına karşı korumada büyük ölçüde başarısız olmuştur. Bkz. Taylor, 2011:202; Kuzio, 2014:195-210; Amnesty International, 2005, September 26.

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

lamıştır. Ayrıca İçişleri Bakanlığı hizmet merkezlerinin oluşturulmasını ve bunların operasyonel hale getirilmesini de desteklemiştir. Bu hizmet merkezleri Ukrayna genelinde adli sicil kayıtlarından ehliyetlere kadar nüfusa dayalı hizmetlerin daha zamanında ve verimli hizmetler sunmasına katkı sağlamıştır. Kasım 2017’de Ukrayna Parlamentosu Aile içi Şiddet Yasası’nı kabul etmiştir. EUAM Ukrayna Heyeti, aile içi şiddetle ilgili bu yeni yasanın kabul sürecinde tavsiyelerde bulunmuş ve polis, savcı ve hakimlerin yeni mevzuatı uygulayabilmeleri için kapasite oluşturmaya çalışmıştır. Ayrıca 343 polis memurunun eğitimi ile EUAM Ukrayna kendini, aile içi şiddetle mücadelede ve bu şiddeti önleme alanında İçişleri Bakanlığı ve NPU'nun en büyük ortağı olarak görmüştür (EUAM Web Site, 2022).

Temmuz 2018’de Ukrayna Parlamentosu Ulusal Güvenlik Yasasını kabul etmiştir. Bu Yasa, Ukrayna'nın tüm güvenlik sektörünü şekillendirecek temel bir yasa olarak açıklanmıştır. EUAM Ukrayna danışmanları, yasa taslağının hazırlanmasında uluslararası ortaklarla yakın iş birliği içinde çalışmıştır. Haziran 2019’da Reform yapılan NPU, EUAM Ukrayna’nın desteğiyle yeni bir kamu düzeni konsepti ve diyalog polisliği stratejisini kabul etmiş, bunun da etkisiyle kitle sel gösteriler ve Onur Yürüyüşlerinin¹², Kiev, Odesa ve Ukrayna'nın diğer bölgelerinde barışçıl bir şekilde gerçekleştiği bildirilmiştir (EUAM Web Site, 2022). Yabancı ve uluslararası uzman yardımlarının bir amacının da polis davranışlarındaki kültürel sürekliliği değiştirmek olduğu¹³ dikkate alındığında protestoların “barışçıl” bir şekil-

¹² 23 Haziran 2019’da Kiev’deki Eşcinsel Onur Yürüyüşü sırasında Ukrayna Ulusal Muhafızlarının, aşırı sağ aktivistlerin bu yürüyüşü engellemeye çalışmalarına karşın, katılımcılara eşlik ettikleri, gökkuşağı ve Ukrayna bayrakları sallayarak renkli kostümler giyen yürüyüşçülerle birlikte düzeni sağlamak için başkentin merkezinde yürüdükleri bildirilmiştir (The Guardian, 2019).

¹³ Protestoların barışçıl bir şekilde gerçekleşmesi, polis davranışlarında kültürel sürekliliğin değişmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Örneğin Euromaidan olaylarından sonra, İçişleri Bakanlığı’na bağlı polis teşkilatında yapılmaya çalışılan Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

de gerçekleştirilmesi konusunda EUAM Ukrayna'nın söz konusu reformun önemli bir itici gücü olduğu söylenebilir. Nitekim EUAM Ukrayna'nın kısa süreli hedefleri arasında, Ukrayna'ya, vatandaşlarla iş birliği ve diyalogun yanı sıra, kamu düzeni polisliği konusunda uygulamalı eğitime vurgu yapan “toplum destekli polislik” kavramını yani güvenlik sektörünün zor da olsa ademi merkezizliğini iletirmek olduğu da belirtilmektedir (Bulakh, 2018:4).

EUAM Ukrayna, Eylül 2019'da kabul edilen yeni yargı paketini desteklemiş ve bu paket için de tavsiyelerde bulunmuştur. Bu reformun uygulanmasını değerlendirmek için EUAM Ukrayna Heyeti, Lviv, Harkov ve Odesa mahkemelerinde yolsuzlukla mücadelenin kilit taşı olarak görülen savcılarının performans değerlendirme sistemine pilot bir uygulama hazırlamıştır. Heyet ayrıca, yeni yasayla kurulacak yeni eğitim merkezi için savcılara uzmanlık sağlamayı planlamıştır. Bu kapsamda Heyet, ülkedeki tüm kademedeki görev yapan 12.000 savcının, dürüstlük, hukuk bilgisi ve genel yetenek bakımından yeniden değerlendirilmesi konusunda Başsavcılığa tavsiyede bulunmuş ve destek vermiştir. Genel olarak, bu savcılık reformu, dürüstlüğü artırmayı ama aynı zamanda toplam nüfusa göre savcı sayısının Avrupa ortalamasına uygun olarak 10.000'in altına düşürülmesini amaçlamıştır. (EUAM Web Site, 2022). Onay süreci oldukça geciken ve Mayıs 2021 itibari ile son aşamasına ulaştığı bildirilen yeni Savcılık Yasası da EUAM Ukrayna'nın desteğiyle en etkili modern teknolojileri kullanarak bürokrasiyi azaltmayı ve verimliliği artırmayı amaçlamıştır. Belgeleri standartlaştırırken ve savcılık hizmetinde kaliteyi artırırken,

köklü değişikliklere rağmen, eski ulusal muhafızların Mayıs 2016'da Lviv'de bir Sovyet anıtını sökmek isteyen bir grup kişiye karşı orantısız güç kullandığı tespit edilmiştir. Üstelik 2017 yılının başlarında bir Ukraynalı gazeteci, polisin sistemik yolsuzluğun bir parçası olarak halktan beslenmeye devam ettiğini; örneğin sokak satıcılarının polise ödemek zorunda oldukları “ücretler”in Euromaidan öncesine göre daha da arttığını ortaya çıkarmıştır. Bkz. Friesendorf, 2019:117.

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

kurum içi iletişim ve karar alma süreçlerini hızlandırmak da diğer hedefler arasında sayılmıştır (Venediktova, 2021, May 13).

Mart 2020’de EUAM Ukrayna, “Çevre Suçları Çalıştayı” düzenleyerek, Odesa’da eğitim, seminerler ve konferanslara tahsis edilecek olan “Bilgi Merkezi”ni hizmete sunmuştur. 2018’den itibaren Odesa’da faaliyet göstermeye başlayan misyon, kısa zamanda toplu olaylar öncesinde kamu düzeni planlamasının koordinasyonunda kilit rol oynayan “diyalog platformunu” başlatmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda şiddet riskinin en aza indirildiği söylenmiştir. Ayrıca Odesa’da, mülkiyet hakkına karşı suçlar, çocuk suçlu oranları, trafik güvenliği, yolsuzlukla mücadele ve insan hakları standartlarına bağlılık alanlarında toplum güvenliğini ele almak için yerel muadilleri bir araya getiren Toplum Güvenliği Projesi’nin de merkezinde diyalog kurma yer almış; bu nedenle de Bilgi Merkezi’nin büyük önem taşıdığı dile getirilmiştir (EUAM, 2020, March 5).

Eylül 2020’de Ukrayna Parlamentosu, güvenlik ve istihbarat servisleri üzerinde parlamenter gözetim sağlayan yeni İstihbarat Yasasını kabul etmiştir (The Presidential Office of Ukraine, 2020). Bu yeni yasa, Ukrayna istihbarat ve güvenlik birimleri üzerinde etkili bir parlamento denetimi için yasal bir çerçeve oluşturmayı hedeflemiştir. Bu yasa aynı zamanda, hizmetlerin daha fazla hesap verebilirlik ve şeffaflıkla görülmesini sağlamak bakımından sivil ve demokratik yönetiminin temel taşı ve AB ilkeleriyle uyumlu bir dönüşüm olduğundan, atılan önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir (Democracy House, 2020; EUAM Web Site, 2022).

Son olarak Mart 2021’de, AB-Ukrayna Ortaklık Anlaşması’nda belirtilen hüküm ve hedeflerin uygulanması açısından da oldukça önem taşıdığı belirtilen yeni Ukrayna Ulusal İnsan Hakları Stratejisi (NHRS) imzalanmıştır. Bu çerçevede EUAM Ukrayna’nın, 2021-2023 NHRS’nin Avrupa standartlarına uygun olmasını ve hedefleri-

nin gerçekçi ve hesap verebilir olmasını sağlamak için, Adalet Bakanlığına tavsiyelerde bulunmada önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Söz konusu Strateji ve ilgili Eylem Planı, AB kaynaklarına göre, Ukrayna toplumunun tüm alanlarına insan hakları ve cinsiyet konularında belirleyici bir rehber olarak görülmüştür (EUAM Web Site, 2022).

3.2.3. NATO'nun EUAM Ukrayna'ya Desteği

NATO'nun, Ukrayna güvenliğine yönelik olarak verdiği destek daha çok, Ukrayna ordusunda reform yapılması şeklinde gerçekleşmiştir. Bükreş'teki 2008 NATO Zirvesi'nde alınan genişleme kararların devamı olarak 2009 yılında imzalanan NATO-Ukrayna Ortaklık Şartı Tamamlama Bildirgesi, NATO-Ukrayna ilişkilerinin temelini oluşturan önemli bir bildirge olmuştur. Söz konusu Bildirge, Ukrayna'nın Avrupa-Atlantik ile ilgili reform çabalarını desteklemek için, NATO-Ukrayna Komisyonuna siyasi diyalog ve iş birliğini derinleştirmede merkezi bir rol vermiştir. NATO, Ukrayna'ya bugüne kadar üyelik statüsü vermemiş olsa da üyelik yolunu açmış ve bunun için sivil güvenlik sektörü reformlarını şart koşmuştur. NATO'nun Ukrayna ile iş birliğinin başlıca hedeflerinin “Avrupa-Atlantik ilke ve standartlarına uygun olarak iyi yönetim, yolsuzlukla mücadele, hukukun üstünlüğü, insan hakları ile güvenlik ve savunma sektörü ile ilgili reformlara katkı sağlamak, Ukrayna'nın kendi güvenliğini sağlayacak savunma yeteneğini artırmak olduğu belirtilmiştir” (NATO, 2022, March 11).

NATO Dış işleri Bakanları, özellikle 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı uluslararası hukuka aykırı bir şekilde ilhak etmesinin hemen ardından, Ukrayna'nın kendi güvenliğini sağlama kabiliyetini artıracak önlemler üzerinde anlaşmışlardır. Ayrıca, mevcut iş birliği programlarının önemli ölçüde iyileştirilmesine ve önemli yeni programların geliştirilmesine dayalı olarak, Ukrayna'ya yönelik pratik desteklerini daha da geliştirmeye karar vermişlerdir (NATO, 2022, Mart 11).

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

Varşova'daki 2016 Zirvesi'nde, NATO'nun Ukrayna'yı destekleyen önlemleri, Ukrayna'nın kendi güvenliğini sağlama ve güvenlik ve savunma sektöründe geniş kapsamlı reformları uygulama becerisini desteklemek için tasarlanan Kapsamlı Destek Paketinin (CAP) bir parçası olmuştur. CAP'ın temel hedefi ise, 2020 yılına kadar Ukrayna silahlı kuvvetlerinin, NATO güçleriyle birlikte çalışabilirliklerini sağlamak olmuştur (NATO, 2016:1).

NATO, CAP kapsamında Ukrayna'ya güvenlik ve savunma sektörünün etkili ve verimli bir kurumsallaşma yanında, demokratik gözetim ile sivil kontrol gibi kilit alanlarda stratejik düzeyde tavsiyeler vermeyi, aynı zamanda ekonomik reformlar konusunda destek olmayı da planlamıştır. NATO'nun Ukrayna Temsilciliği ve Savunma Reformu Ortak Çalışma Grubu aracılığıyla, müttefiklerin, savunma ve güvenlik sektörü reformu ve kurumsal yapılanma konusunda stratejik düzeyde tavsiye vermeleri öngörülmüştür. Stratejik olarak desteklenmesi öngörülen kilit alanlar ise güvenlik ve savunma sektörünün demokratik gözetimi ile sivil kontrolü ve etkili ve verimli savunma ve güvenlik yapılarının oluşturulması olarak belirlenmiştir. Ayrıca NATO-Ukrayna ortaklığının, "Ukrayna'nın kendi güvenliğini daha iyi sağlamasına hizmet edeceği" de bildirilmiştir. CAP kapsamında özelleştirilmiş olan destek önlemleri de Kapasite İnşası ve Kurumsal Yapılanma, Komuta Kontrol, İletişim ve Bilgisayarlar (C4), Lojistik ve Standardizasyon, Savunmada Teknik İşbirliği, Siber Savunma, Enerji Güvenliği, Tıbbi Rehabilitasyon, Anında Karşılık Veren Patlayıcı Cihazlar, Patlayıcı Mühimmat İmhası ve Mayın Temizleme, Güvenlik Bilimi, Stratejik İletişim, Hibrit Savaşla Mücadele, Güvenlik Hizmetlerinde Reform, Sivil Acil Durum Planlaması gibi alt başlıklarda sıralanmıştır (NATO, 2016:1-2).

Eylül 2014'teki Galler Zirvesi'nde NATO üye ülkeleri, Rusya-Ukrayna krizine verilen yanıtın bir parçası olarak, Ukrayna'ya 14 milyon Euro değerinde beş kritik alanda yardımcı olmak için beş

Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

Güven Fonu başlatmaya karar vermişlerdir. Güven Fonu tarafından desteklenen alanlar; C4, lojistik ve standardizasyon, siber savunma, askeri kariyer geçişi ve tıbbi rehabilitasyon şeklinde belirlenmiştir. NATO'nun yardımının odak noktası, özellikle 2014'ten sonra Ukrayna'nın kendisine yönelik askeri bir tehdit oluşması durumunda, buna etkili bir şekilde cevap verecek yeterli bir askeri donanımına sahip olmaması¹⁴ ve NATO'nun kendi güvenlik çıkarlarıyla da bağlantılı olarak, Ukrayna'nın egemenlik sahibi olduğu daha fazla bölgenin kaybedilmemesi olmuştur. Bu bağlamda NATO'nun Ukrayna'ya yönelik güvenlik ve savunma desteğinin büyük bir kısmının, geçiş kriterlerini hedefleyen sivil güvenlik sektörü reformlarından ziyade, Ukrayna'nın doğusundaki çatışmaya yönelik güvenlik yardımı ile ilgili olduğu belirtilmektedir. Sivil güvenlik sektörü reformları açısından NATO, yukarıda adı geçen ve EUAM Ukrayna tarafından desteklenerek Temmuz 2018'de Ukrayna Parlamentosu tarafından onaylanan "Ulusal Güvenlik Yasası" taslağının hazırlanmasında yoğun bir şekilde danışmanlık yapmıştır. Bu kapsamda NATO, parlamentonun denetimdeki rolünün yeni ulusal güvenlik yasasında belirtilmesini tavsiye etmiş; 1 Ocak 2019'a kadar yeni bir sivil savunma bakanının görevlendirilmesini de gerekli görmüştür. Ancak bu tür girişimler daha çok ordu üzerindeki siyasi kontrolü iyileştirmeye yönelik yüzeysel önlemler olarak değerlendirilmiştir (Shea ve Jaroszewicz, 2021:167).

NATO tarafından Ukrayna'ya herhangi bir üyelik eylem planı verilmiş olsa da Ukrayna-NATO iş birliğinin bir parçası olan Yıllık Ulusal Programlar özellikle demokratik reformları vurgulamıştır ve Ukrayna'nın performansının müttefikler tarafından yıllık olarak so-

¹⁴ Ukrayna'nın askeri kapasitesindeki yetersizliklerin neler olduğu ve savunma alanında kıt kaynaklarla etkin mücadele edebilmesi için duyduğu gereksinimlerle kurumsal reform ihtiyaçlarına yönelik detaylı bir analiz için bkz. Olikier vd, 2016:41.

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

mut bir şekilde değerlendirilmesi pozitif bir gelişme olarak yorumlanmıştır. Haziran 2020'ye gelindiğinde ise NATO Ukrayna'ya, daha derin bir ortaklığın bir başka işareti olan, “Geliştirilmiş Fırsatlar Ortağı” statüsü vermiştir (NATO 2020). Yalnızca altı ülkeye verilmiş olan bu statü, bir kolaylaştırıcı olarak çalışmaktadır ve Ukrayna'ya NATO kapsamındaki tatbikatlara, eğitimlere katılabilmesinin yolunu açarken aynı zamanda, bilgi alışverişi ve durumsal farkındalık dahil olmak üzere, NATO'nun birlikte çalışabilirlik araç kutusuna tercihi erişimini de sağlamaktadır. Bu bağlamda NATO ile uyumun beraberinde getirdiği varsayılan güvenlik garantisinin Ukrayna seçkinleri için giderek daha çekici hale gelmesine yol açtığı tespit edilmiştir. Buna göre, NATO'nun Ulusal Güvenlik Yasası'na danışmanlar grubu aracılığıyla dahil olması, sivil güvenlik sektörü reformları bakımından ABD askeri yardımının bir koşulu olarak kullanılmıştır. NATO üye ülkelerinden gelen güvenlik yardımı, özellikle olası bir çatışmanın ilk aşamasında büyük önem taşıyan Ukrayna silahlı kuvvetlerinin eğitim sistemi reformunun, anahtarı olarak algılanmıştır. Bu nedenle Ukrayna silahlı kuvvetlerinin eğitim sistemiyle bağlantılı bazı reformlara devam edilmesi, elitlerin de çıkarını temsil etmiştir. Bu sayede Ukraynalı seçkinlerin, doğuda uyuşmazlıkların yarattığı yakın tehdidi kullanarak, askeri kurumların ve araçların birincil odak olması gerektiği konusunda kamuoyunu yönlendirebildikleri söylenmiştir. Bununla birlikte Ukrayna tarafında, savaş zamanında sivil kontrol önlemlerinin gerçekten bir öncelik olması gerekip gerekmediği konusunda sorgulamalar da olmuştur. Bu bağlamda, NATO reform taleplerine tam olarak uyulmamasına rağmen, askeri yardım sağlandığı için dış aktörler bakımından da güvenlik çıkarlarının baskın görüldüğü dile getirilmektedir (Shea ve Jaroszewicz, 2021:168-169).

Sonuç ve Değerlendirme

Uluslararası güvenlik sorunlarının çözümlenmesinde, devlet odaklı güvenlik yaklaşımlarından insan odaklı güvenlik yaklaşımlarına geçişle beraber uluslararası aktörlerin müdahale yöntemleri de çeşitlenmiş; NATO ve AB de bu dönüşümden hem kurumsal hem de fonksiyonel olarak etkilenmiştir. AB'nin ve NATO'nun, küresel bir güvenlik aktörü olarak çeşitli araçları kullanmak suretiyle üçüncü ülkelere müdahale etmesinin bir aracı olan sivil güvenlik sektörü reformları da bu dönüşümün bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle üçüncü ülkelerde güvenlik sektörü reformuna verilen dış desteğin, uluslararası toplum tarafından sürdürülebilir barışın sağlanmasının bir unsuru olarak yaygın bir devlet kurma aracı haline geldiği söylenmektedir. (Jackson, 2018). Sivil güvenlik sektörü reformları genel olarak demokratik sivil kontrol, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı çerçevesinde devlet ve onun güvenlik güçleri için güvenlik sağlayabilecek, etkili ve verimli devlet güvenlik güçleri yaratma hedefi olan bir reform süreci şeklinde ifade edilmektedir. Genellikle dış aktörler tarafından desteklenen bu sürecin, doğası gereği sosyo-politik düzenlerin demokratik açılımını teşvik etmeyi amaçladığı belirtilmektedir (Schröder ve Chappuis, 2014:133). EUAM Ukrayna örneğinde AB'nin ve NATO örgütü aracılığı ile ABD'nin Ukrayna'ya yönelik uluslararası güvenlik yaklaşımını içinde barındıran dış politika araçları da bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Önleyici yükümlülük bakımından AB'nin misyon çerçevesinde aldığı önlemlerin uygulanmasında gönüllülük ve isteği yansıtan siyasi irade bakımından tartışmalı olduğu söylenebilir. Çünkü yakın zamanda Ukrayna'nın doğusunda iki halk cumhuriyeti kurulmuştur ve Minsk Sözleşmeleri dışında bu egemenlik sorunlarına çözüm getirebilecek zorlayıcı diplomasi gibi ciddi ve bütünleşik bir yaklaşım getirilememiş; yapılan girişimler çatışmaların çözümüne değil, daha kü-

Bilgi, Yıl: 2022, Bahar-Mayıs, Cilt: 24, Sayı: 1, ss: 222-267

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

resel bir hale gelmesine neden olmuştur. Ayrıca koruma sorumluluğunun inşa etme yükümlülüğü bakımından değerlendirildiğinde de misyon tartışmalıdır; çünkü müdahaleye maruz kalan bir devlet olarak Ukrayna'da devlet otoritesi ağır bir askeri saldırıya maruz kalmıştır ve Ukrayna halkı kendini çatışmaların kökeninde yatan sorunlarla savaşırken bulmuştur. Kaldı ki daha önce de teori olarak üzerinde durulduğu gibi yeniden inşa sürecinin başarılı olabilmesi için toplumda üst düzey siyasal katılımı sosyal adaletin gerçekleştiği yeni bir sürecin başlamış olması gerekirdi. Kanımızca seçimleri yalnızca sandıktan ibaret gösteren iktidarların, gerçek sorunları baskılayarak halkın iradesini oy oranına indirgeyen yaklaşımları, korku ikliminin yaratılmasına ve olağanüstü rejimleri sıradanlaştırmaya yol açarken, bireylerin aynı zamanda hak ve özgürlük sahibi olan birer vatandaş olmaktan uzaklaştırılmasına da neden olmaktadır. Devletin bekası, ulusun bağımsızlığı elbette her şeyin üstündedir; ancak ulus-devleti oluşturan insan unsuru tüm hak ve özgürlükleriyle devlet eliyle korunmadığı sürece güvenli bir dünyada yaşanması, devletlerin de refah devleti olarak kalkınması ve hatta uzun vadede varlığını sürdürmesi mümkün görülmemektedir.

Teknolojik gelişmenin hızla yayıldığı ve bilgi çağına girdiğimiz bu günlerde uluslararası toplum, yeryüzü zenginliklerinin adaletsiz dağılımı, yoksulluk, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik olanaklarına erişimde haksızlık konularında yapıcı ve tutarlı çözüm önerileri getiren güvenilir bir uluslararası platformun eksikliğini duymaktadır. Haksız işgallerle uluslararası güvenlik sorunu yaratanların kendi kendilerine toplanıp bu işgallerinden en büyük payı kapma yarışına ve gerçek güvenlik gündemlerinin saptırılmasına yarayan uluslararası güvenlik zirveleri, uluslararası toplumun gerçek sorunlarına hitap etmemektedir.

AB ve NATO'nun Ukrayna'ya yönelik yaklaşımlarında da AB'nin daha çok sivil, yasal, insan haklarına ve demokrasiye, hukukun üs-

Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

tünlüğüne vurgu yapan normatif unsurları ön plana çıkardığı; askeri bir operasyon yoluyla ülkeye destek vermediği görülmektedir. Üstelik Rusya'nın Şubat 2022'de Ukrayna'ya saldırmasıyla, 2014-2021 arasında yukarıda sözü edilen ve sivil güvenlik sektörü reformları açıkça anlamsız hale gelmiş; Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin doğrudan bir sonucu olarak, Ukrayna'daki AB Danışma Misyonu personeli tahliye edilmiştir (EUAM, 2022, Şubat 27).

Buna karşın sivil güvenlik sektörü reformları NATO'nun askeri gücüne erişim koşulu olarak öne sürüldüğünde, en azından iç politikada Batı yanlısı Ukrayna elitleri tarafından daha çok destek bulmuş ve parlamentoda Ulusal Güvenlik Yasasının kabul edilmesinde etkili olabilmıştır. Ayrıca NATO'nun Ukrayna'ya üyelik statüsü vermese de ayrıcalıklı ortaklık statüsü altında verdiği askeri savunma desteği, Batı normlarına dayalı reformların yapılmasında en etkili itici güç olmuştur.

Dolayısıyla Ukrayna'nın Mart 2022 itibari ile Rusya'nın saldırısına maruz kalarak kendi güvenliğini sağlayamadığı dikkate alındığında ne AB'nin ne de NATO'nun Ukrayna'nın güvenlik sektöründe Batı normlarına dayalı dönüştürme çabaları Ukrayna'nın kendisini ve vatandaşlarını korumasında etkili olabilmıştır. Hem AB hem de NATO Rus tehdidi ile karşı karşıya kalan Ukrayna için, oldukça yumuşak güç unsurlarına dayalı dış politika araçlarını kullanmayı kendi güvenlik çıkarlarına daha uygun görmüşler ve Ukrayna'ya Minsk Anlaşmalarında da görüldüğü gibi, yeterince ve gerektiği gibi destek verememişlerdir. Özellikle AB, üyeleri arasındaki dış ve güvenlik politikasına yönelik farklı çıkarların var olmasından dolayı stratejik özerkliğe sahip olmadığından ve askeri kapasitesinin yetersiz kalmasından dolayı sivil bir misyon düzenlemekten öteye gidememiş gerek askeri gerekse sivil ve normatif unsurlar bakımından küresel bir güvenlik aktörü olarak etkili olamamıştır. Bu da esasen uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde insan odaklı güvenlik yaklaşımlarının Bilgi, Yıl: 2022, Bahar-Mayıs, Cilt: 24, Sayı: 1, ss: 222-267

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

sonucu olarak ortaya çıkan ve üçüncü ülkelere müdahale etmenin aracı olan sivil ve normatif araçların gerçek sorunları baskılayarak suni bir gündemle kamu yönetimini meşgul ettiğini gösteren önemli bir örnek teşkil etmiştir.

Kaynakça

- Academia Europaea Cardiff Knowledge Hub.** (2022, Mart 16). AE response to the publication of a statement by the Russian University Rectors' Union, <https://aecardiffknowledgehub.wales/2022/03/16/ae-response-to-the-publication-of-a-statement-by-the-russian-university-rectors-union/>, (23.03.2022).
- Ahmari, S.** Illiberalism: The Worldwide Crisis, Commentary, June 16, 2016, <https://www.commentarymagazine.com/articles/illiberalism-worldwide-crisis/>, (15.03.2022).
- Aktan, İ.** (2022, Şubat 26). Habibe Özdal: Zelenskiy Ukrayna'nın yalnız bırakılacağını biliyordu, Artı Gerçek Gazete, <https://artigercek.com/yazarlar/irfan-aktan/habibe-ozdal-zelenski-ukrayna-nin-yalniz-birakilacagini-biliyordu>, (18.03.2022).
- Allan, Duncan.** (2020, Mayıs 22). **The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia's War in Eastern Ukraine, Chatham House**, <https://www.chathamhouse.org/2020/05/minsk-conundrum-western-policy-and-russias-war-eastern-ukraine-0/conclusions>, (29.04.2022).
- Amnesty International Report.** (2005, September 26). **Ukraine: Time for Action: Torture and III-treatment in Police Detention**, Amnesty International, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur50/004/2005/en/>, (22.03.2022).
- Arı, T.** (2004). **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, İstanbul: Alfa Yayınları, 5. Baskı.
- Arsava, F.** (2011). **Kuvvet Kullanma Yasağı- Egemenlik Prensibi ve İnsani Müdahale**, 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, 34, 1-17.
- Arsava, F.** ;(2011a). Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, XV(1), 101-124.

Senem Narin

Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. (2014, May 29). <https://eurlex.europa.eu/>, (22.03.2022).

Bailes, A.J.K. (2008). The EU and a 'Better World': What Role for the European Security and Defence Policy?, *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 84 (1), 115-130.

BBC. (2014, Şubat 22). Ukrainian MPs vote to oust President Yanukovich, <https://www.bbc.com/news/world-europe-26304842>, (21 Mart 2022).

Boutros-Ghali, Boutros (1992). **An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking, and Peace-Keeping**, Report to the Secretary General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council, New York, United Nations Department of Public Information.

Bulakh, A. (2018). **Security Sector Reform in Ukraine: Finding the Place for Civil Society**, Estonia: International Centre for Defence and Security.

Ceran, A. (2016). Dünya Liderlerinin Sayfiye Mekanı Münih Güvenlik Konferansı, **İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi**, Ocak-Şubat, 60-61.

Dağ, A.E. (2016). **Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü**, İstanbul: Vadi Yayınları.

Danish Institute of International Affairs (1999). "Humanitarian Intervention Legal and Political Aspects", (Cover: Mark Gry Christiansen), <https://www.diiis.dk> (09.03.2022).

Democracy House. (2020, September 26). Analysis of the Law "On Intelligence of Ukraine", <http://www.democracyhouse.com.ua/en/2020/analysis-of-the-law-on-intelligence-of-ukraine/>, (23.03.2022).

Doğan, İ. (2016). **Devletler Hukuku**, Ankara: Astana Yayınları.

EEAS (2016). Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, https://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf, (17.03.2022).

Embel, E.(2004). **Hegemonya ve Meşruiyet Kavramları Çerçevesinde**

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

Amerikan Müdahaleciliği: Kore ve Kosova Örnekleri, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Emeklier, B. (2017), 21. Yüzyılda Küresel Sistemin Yapısal Dönüşümü: Yeni Düzen Arayışının Temel Parametreleri, The Journal Of Social Sciences Institute- Afro-Eurasia, Special Issue, (1), 56-63.

Eur-Lex, (2020, March 01). Consolidated version of the Treaty on European, <https://eurlex.europa.eu/> (18.03.2022).

Eur-Lex, Council Decision 2014/486/CFSP of 22 July 2014 on the European Union Advisory Mission for Civilian Security Sector Reform Ukraine (EUAM Ukraine), <https://eurlex.europa.eu/> , (18.03.2022).

European Union Advisory Mission Ukraine (EUAM Ukraine). <https://www.euam-ukraine.eu/>, (22.03.2022).

Evans G. and Sahnoun M. (2002). The Responsibility to Protect, Foreign Affairs , 81 (6), 99-110.

Evans, G. (2008). The Responsibility to Protect: An Idea Whose Time Has Come ... and Gone?, International Relations, 22 (3), 283–298.

Friesendorf, C. (2019). Police Reform in Ukraine as Institutional Bricolage. Problems of PostCommunism 66 (2), 109–122.

Gagro, S.F. (2014). The Responsibility to Protect (R2P) Doctrine, International Journal of Social Sciences, III (1), 61-77.

George A. (1997). Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War, Washington DC: US Institute of Peace.

Ginsberg, R.H. (2001). The European Union in International Politics: Baptism by Fire, Oxford: Rowman ve Littlefield Publisher.

Grotius, H.(1967). Savaş ve Barış Hukuku, (Çev. Seha L. Meray), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Haynes, D. (2022, February 21). Ukraine crisis: What are the Minsk agreements and how Putin has been accused of ending the process, SkyNews, <https://news.sky.com/story/ukraine-crisis-what-are-the-minsk-agreements-and-why-they-could-help-avert-a-russian-invasion-12541427>, (23.03.2022).

Hehir, A. (2013). Humanitarian Intervention: An Introduction, New Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

Senem Narin

York: Palgrave Macmillan, Second Edition.

Herz, J.H. (1952). Rise and Demise of The Territorial State, **World Politics**, 9 (4), 473-493.

Holzgrefe, J.L. (2003). **The Humanitarian Intervention Debate**, J.L. Holzgrefe and Robert O. Keohone (Eds.), Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, Political Dilemmas, in (ss.15-53), London: Cambridge University Press.

Howorth, J. (2011). **The EU's Security and Defence Policy: Towards a Strategic Approach**, C. Hill and M.E. Smith (Eds.) International relations and the European Union, içinde (pp.197-225). Oxford: Oxford Univ. Press.

Hyde-Price, A. (2006). "Normative" Power Europe: A Realist Critique, **Journal of European Public Policy**, 13(2), 217-234.

ICISS (2001). Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, <https://www.globalr2p.org/>, (11.03.2022).

Kahraman, S. (2011). **Avrupa Birliğinin Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası, Çağrı Erhan ve Deniz Senemoğlu** (Eds.), Avrupa Birliği Politikaları, içinde (ss.121-169) Ankara: İmaj Yayıncılık.

Keskin, F. (2009). Darfur: Koruma Yükümlülüğü ve İnsancıl Müdahale Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme, **Uluslararası İlişkiler**, 6 (21), 67-88.

Keukeleire S. ve Delreux T. (2014). **The Foreign Policy of the European Union**, Basingstoke: Routledge Macmillan, 2nd edition.

Koshiw, Isobel. (2022). Everyone is talking about Minsk but what does it mean for Ukraine?, **OpenDemocracy**, 4 February 2022, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/russia-ukraine-what-are-the-minsk-agreements/>, (29.04.2022).

Krohn, F. (2009). What kind of power? The EU as an International Actor, **Atlantic Community**, 2009, pp.1-19, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.464.7896&rep=rep1&type=pdf>, (Erişim Tarihi:16.03.2022).

Kuzio, T. (2014). Crime, Politics, and Business in 1990s Ukraine, **Communist and Post-Communist Studies** 47(2), 195–210.

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

- Lebrun, M.** (2017). There Is Massive Uncertainty”: The 2017 Munich Security Conference (MSC) amid Unprecedented Volatility, International Center For Defence and Security, <https://icds.ee/en/there-is-massive-uncertainty-the-2017-munich-security-conference-msc-amid-unprecedented-volatility/> (15.03.2022).
- McCormack, T.** (2010). The Responsibility to Protect and the End of the Western Century, **Journal of Intervention and Statebuilding**, 4 (1), 69-82.
- McKenna, C.** (2017). **6 things to know about rising anti-establishment politics in the US and Europe**, The Brookings Institution, October 19, 2017, <https://www.brookings.edu/blog/brookings-now/2017/10/19/6-things-to-know-about-rising-anti-establishment-politics-in-the-us-and-europe/>, (15.03.2022).
- Meijer, H. ve Brooks. (2021). **Illusions of Autonomy: Why Europe Cannot Provide for Its Security If the United States Pulls Back**, International Security, 45(4), 7- 43.
- Meray, S.L.** (1960). Devletler Hukukuna Giriş, Birinci Cilt, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Morgenthau, H.(1993). Politics Among Nations:The Struggle for Power and Peace, Brief Edition, McGraw Hill.
- Morillas, P. (2019). Strategy-Making in the EU- From Foreign and Security Policy to External Action, Basingstoke, United Kingdom: Palgrave Macmillan.
- Narin, Serdar. (2018). Küreselleşme Dinamikleri Karşısında Ulusal Kimliğin Korunması ve Atatürk Milliyetçiliği İlkesi, İzmir Barosu Dergisi, 83(1), 205-259.
- NATO. (2022, March, 11). Relations with Ukraine, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37750.htm#, (23.03.2022).
- Nováky, N.I.M. (2015). Why so Soft? The European Union in Ukraine, Contemporary Security Policy, 36(2), 244-266.
- Nye, J.S. and Keohane R.O. (1971). Transnational Relations and World Politics: An Introduction, International Organization, 25 (3), 329-349.
- Oliker, O. Davis, L.E. Crane, K. Radin, A. Gventer, C.W. Sondergaard, S. Bilgi, Year: 2022, Spring-May Volume: 24, Issue: 1, pp: 222-267

Senem Narin

- Quinlivan, J.T.Seabrook, S.B. Bellasio, J. Frederick, B. Bega, A. Hlavka, J.(2016). Security Sector Reform in Ukraine, Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- OSCE. (2014, March 2). U.S. Calls for OSCE Observers to be Sent Immediately to Ukraine, <https://osce.usmission.gov/u-s-calls-for-osce-observers-to-be-sent-immediately-to-ukraine/>, (21 Mart 2022).
- Ovalı, A. Şevket. (2006). Ütopya ile Pratik Arasında: Uluslararası İlişkilerde İnsan Güvenliği Kavramsallaştırması”, *Uluslararası İlişkiler*, 3 (10), (3-52).
- Öymen, O. (2011). *Ulusal Çıkarlar- Küreselleşme Çağında Ulus-Devleti Korumak*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Pattison, J. (2009). Humanitarian Intervention, the Responsibility to Protect, and Jus in Bello. *Global Responsibility to Protect*, 1(3), 364-391.
- Peleschuk, D. (2014, April 29). How a passive police force is fueling Ukraine’s crisis, *TheWorld*, <https://theworld.org/stories/2014-04-29/how-passive-police-force-fueling-ukraine-s-crisis>, (22.03.2022).
- Pew Research Center Report. (2014, July 9). Russia’s Global Image Negative amid Crisis in Ukraine, <https://www.pewresearch.org/global/2014/07/09/russias-global-image-negative-amid-crisis-in-ukraine/>, (22.03.2022).
- Reçber, S. (2016). İnsancıl Müdahale ve Koruma Sorumluluğu**, İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.
- Sauer, T. (2007). Coercive Diplomacy by the EU: The Iranian Nuclear Weapons Crisis**, *Third World Quarterly* , 28 (3), 613-633.
- Scott, A.M. (1965). The Revolution in Statecraft: Informal Penetration**, New York: Random House Studies in Political Science.
- Siddiqui, S.(2017). GOP Senator Jeff Flake attacks 'reckless, outrageous and undignified' Trump**, *the Guardian*, 25 Oct 2017, <https://www.theguardian.com/us-news/2017/oct/24/jeff-flake-retire-republican-senate-trump>, (16.03.2022).
- Sönmezoğlu, F.(2012). Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, İstanbul: Der Yayınları.
- Sur,M. (2020). Uluslararası Hukukun Esasları**, İstanbul: Beta Yayınları.

AB Danışma Misyonu Ukrayna (EUAM Ukrayna)

Taylor, B.D. (2011). State Building in Putin's Russia: Policing and Coercion after Communism, Cambridge: Cambridge University Press.

Telli, A. (2013). Normatif Teori ve İnsancıl Müdahale, Hasret Çomak ve Caner Sancaktar (Der.) Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar, içinde: (1-28), İstanbul: Beta Yayıncılık.

The National Security Strategy of the United States of America (2002), <https://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.pdf>, (17.03.2022).

The Presidential Office of Ukraine. (2020, Ekim 21). President of Ukraine signs Law on Intelligence, <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-ukrayini-pidpisav-zakon-pro-rozvidku-64737>, (23.03.2022).

Topal, A.H. (2014). Uluslararası Barış ve Güvenliğin Sürdürülmesi Kapsamında Barış İçin Birlik Kararı'nın Uygulanabilirliği, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 5 (19), 101-126.

Venediktova, I. (2021, Mayıs 13). A new vision for Ukraine's Prosecution Service, Atlantic Council, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/a-new-vision-for-ukraines-prosecution-service/>, (23.03.2022).

Welsh J. (2004). Introduction, Jenifer Welsh (Ed.) **Humanitarian Intervention and International Relations**, Oxford: Oxford University Press.

Wheatley, J. (2014, Şubat, 24). What can the EU do to help Ukraine?, The Financial Times, <https://www.ft.com/content/1e2d1387-b257-36b5-8f11-ec7998d2c517>, (21 Mart 2022).

Yılmaz, S. (2007). 21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat, İstanbul: Milenyum Yayınları.

Yılmaz, S. (2012). Akıllı Güç, İstanbul: Kum Saati Yayınları.

Zyck, S. A. ve Muggah, R. (2012). Preventive Diplomacy and Conflict Prevention: Obstacles and Opportunities., **Stability**, 1(1).

Beyan ve Açıklamalar/Disclosure Statements I

1. Bu çalışmanın yazarı, **Bilgi Dergisi**'nce beyan edilen araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduğunu beyan etmektedir (The author confirms that his work complies with the principles of research and publication ethics announced by **Bilgi**).
2. Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir ve araştırmadan herhangi bir üçüncü şahıs/kurumun etkilenebileceğine dair bildirim bulunmamaktadır (No potential conflict of interest and the research's effects on any person/institution was reported by the author).
3. Makalenin tamamının Senem **NARİN** tarafından kaleme alınmış olduğu bildirilmiş ve ilave bir teşekkür konusu belirtilmemiştir (It was reported that the article was written by Senem **NARİN**, as no additional acknowledgement has been made).